

Nora Biologiska Förening

Årsskrift 2023

INNEHÅLL

Vice ordförande har ordet	3
Verksamhetsberättelse 2022	3
Exkursioner	5
Nya & intressanta fynd	16
Ryggradslösa djur (småkryp)	16
Mossor, lavar oc svampar	20
Däggdjur	22
Fiskar, groddjur och kräldjur	23
Fågelrapporter	24
Växtfynd	32
Vedlar och vialer	35
Tidiga botanister i Nora 2	43
Nora Biologiska Förening	52
Program 2024	54

Framsida: Klubblav, *Dibaeis baeomyces*

Sid 2: Stjärtmes

Foto: Camilla Pettersson

Layout: Kajsa Grebäck

Ansvarig utgivare: Peter Bernövall

Tryck: AB Kontorsrutin

NÅGRA ORD FRÅN VICE ORDFÖRANDEN

Ytterligare ett år med stora förändringar i omvärlden skrev jag förra året, tyvärr har världen inte blivit bättre detta år. Det kan vi inte göra något åt. Som tur är har energipriser, inflation och räntor börjat gå ned. Här hemma har pandemin nedklassats men när detta skrivs återigen tagit fart.

Årets väder har varit underligt. Varm början av våren följdes av blöt försommar och blöt höst. Detta missgynnade en del arter som tornseglare. På positiva sidan, mycket gott om vatten i Södra Ås våtmark gynnade vadare mm. Hösten var idealisk för svampar. Antalet rapporterade fågelarter (194) är bland de högsta vi har haft.

Alntorps ö har ännu inte avverkats utan troligen påbörjas nästa år arbete med att utveckla ön. Vi har inte besökt ön särskilt ofta men

årets rapporter av tre ovanliga fåglar: brandkronad kungsfågel, mindre flugsnappare och härfågel visar att det finns stora naturvärden på ön. Den är värd ett bättre öde än ett kalhygge mitt på ön.

Antalet aktiviteter utanför exkursionsprogrammet ökar och kommer att fortsätta öka. Våra kunniga medlemmar är flitiga att rapportera sina iakttagelser i Artportalen. Dessa data används som basinformation av myndigheterna i deras planering.

Våra aktiviteter är som vanligt avgiftsfria och ledarna anpassar aktiviteterna till deltagarnas kunskapsnivå. Målet är att få Noraborna och även få fler ungdomar intresserade och få upp ögonen för hur fin natur vi har i kommunen.

Älvhyttan i december 2023

Roland Thuvander, vice ordförande.

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2023

Föreningens 81:a verksamhetsår.

Styrelse

Ordförande: Peter Bernövall
Vice ordförande: Roland Thuvander
Kassör: Bertil Sundberg
Kassörsassistent: Lisbeth Uhr
Sekreterare: Lotta Persdotter Andersson
Övriga ledamöter: Karin Berg, Lovisa Nilsson,
Camilla Pettersson, Renate Schwencke,
Suppleanter: Claes Eliasson och Anna Ljungkvist
Revisorer: Annika Carlsson, suppleant ej tillsatt.
Arbetsutskott består av:

Peter Bernövall, Roland Thuvander,
Lotta Persdotter Andersson och Bertil Sundberg

Medlemmar

Föreningen hade vid årets slut 200 medlemmar.

NORA BIOLOGISKA FÖRENING

Sammanträden

Styrelsen har under året haft 6 sammanträden. Även samråd via telefonmöten och mail.

Program

Årsmöte hölls den 12/3 på Svalbo Cafe' i Järle. Föreläsare var Per Karlsson Linderum från Närkes Insektsförening. De har givit ut en bok om trollsländor och Per visade sina bilder på trollsländor och presenterade boken.

Nora Biologiska Förening har även presenterat sig och sin verksamhet på inbjudan av Aktiva Seniorer i Nora den 14/9 på Nora Stadshotell. Med bilder och historik från föreningens början 1943 visade och berättade Camilla, Lotta, Roland och Anna under ca 1,5 tim. Roland avslutande med det aktuella naturvårdsarbetet kring Alntorps ö. Ett mycket välbesökt möte som uppskattades av deltagarna.

Hemsida och Facebook.

Föreningens hemsida och sköts av Bertil Sundberg och Lovisa Nilsson. Nora Biologiska har nu även Swish 123 200 69 63.

Exkursioner

Vid 9 tillfällen har exkursioner genomförts. Varav en sk BIOBLITZ i samarbete med Naturskyddsföreningen, Hopajola och Länsstyrelsen.

Naturvårdsfrågor

Ett nytt samarbetsavtal har under året utarbetats tillsammans med Nora kommun angående Fibbetorpsreservatet. Detta gäller 2023-01-31 tom 2024-04-30, det förlängs sedan ett år i sänder. Det kan sägas upp av endera parter senast 1 februari innan ingången av nytt avtalsår. Några från föreningens arbetsutskott har under året deltagit i flera möten med kommunen om den föreslagna avverkningen av skog på Alntorps ö. Våra protester har gett resultat. Rundvandring på ön ordnades för kommunens invånare och en enkät på deras hemsida för förslag om vad som kan göras på ön. Nora biologiska förening har lämnat in en skrivelse till kommunen kring natur- och miljövård, bevarande av biologisk mångfald, skötsel av skogen och ängarna på ön.

Ekonomi

Årets resultat blev ett minus på 6239 :- tillgångarna vid årsskiftet var 109139 :- . Medlemsavgiften är oförändrad med 100:- för enskild och 150:- för familj, då ingår årstidskriften på ca 60 sidor i färgtryck.

Lindesberg 2023-12-28

Lotta Persdotter Andersson , sekreterare.

Årsmöte

Årsmöte ägde rum 12 mars på Svalbo Café. Per Karlsson Linderum föreläste om några av de 53 trollsländearter som påträffats i Närke, och så berättade han också hur det gick till när atlasinventeringen och boken "Närkes trollsländor, atlasinventering 2016-2020" blev till.

Nora biologiska förening har varit med och stöttat utgivningen av boken ekonomiskt. Vi fick chansen att ställa många frågor och även köpa boken efter föreläsningen.

Bertil (vår kassör) och Per K Linderum i Svalbo.
Foto: Camilla Pettersson

EXKURSIONER

Strömstareutflykt Hammarby Järleån, 12 februari

Text: Camilla Pettersson

Dessa strömstareutflykter arrangeras alltid med baktanken att om vädret är emot oss, så får vi helt enkelt ändra planerna, och göra det som det är möjligt i februari. Denna dag bjöd på minusgrader under morgonen, gråmulet, men bara enstaka hala fläckar på marken,

Strömstare. Foto: Camilla Pettersson

så promenaden för oss åtta personer längs Järleån gick tämligen bra.

Vi startade upp vid hyttbläcket i Hammarby för att ta stigen efter bron över luckorna, där träffade vi på den första strömstaren. När stigen löper ner mot ån och en träbro passeras, såg vi ytterligare två strömstare. Talgoxar och nötväckor sparade inte på sång och glam från träd och buskage.

Vi har haft höga vattenflöden under vintern, men vattnet hade sjunkit undan och det gick fint att gå runt Hammarbydammen och komma upp på vägen igen.

Avverkning av skog pågick runt oss när vi gick på vägen, men nio sångsvanar rastade

trots det på gårdet, det är något speciellt att se svanar på vintern, det visar att våren kommer snart och att de då också kommer vara fler på våra öppna fält. Det var 5 vuxna vita, och 4 unga gråaktiga svanar.

Som ofta när man befinner sig i dessa trakter får man se och höra korpar patrullera sina marker. Vid Lugnet upptäckte vi två spillkråkor som samtalade med varann med speciella och trevliga läten, det bådade gott inför häcknings-säsongen. Det vi saknade var både knipa och storskrake i lugnvattnet nedanför hyttfallet.

Nu tog vi bilarna till rastplatsen vid Järleåns stora parkering och fågelmatning som föreningen sköter om, och där var det fullt

Foto: Camilla Pettersson

hus med småfåglar som försåg sig med frön. Svartmes var en av dom, och är en godmodig art som önskar skogig miljö och det är alltid en fröjd att se denna lilla fågel. Vi pratade om det kniviga i att skilja entita från tallita, men som vanligt är det övning och ihärdighet som ger framgång. Det mest spännande var dock nötkråkan som kraxade ljudligt runt oss och gjorde några framryckningar mot matningen. Det är en ståtlig fågel och inte lätt att träffa på, dock har vår matning haft arten hos sig under vintern, vilket känns som en stor framgång för våra matningsinsatser.

Vill man lämna ett bidrag till fågelmat kan man swisha valfri summa till: 123 200 69 63

Uggleutflykt 20 mars

Text: Camilla Pettersson

Inför årets uggleutflykt samlades vi kl 18 på Nora torg, Claes Dyst hade en rutt planerad. Vi blev en herrbil och en dambil som rullade ut från kullerstenen.

Det hade spöregnat hela dagen, men det var nästan uppehåll under kvällen, och tempen gick ner mot noll. Det bästa var ändå att vinden var 1m/s, för är det något som man önskar

Jocke och Caes vid elden.

Foto: Camilla Pettersson

när man smygande lyssnar efter ugglornas rop, så är det att det är vindstilla i träden. Norrsken hade varit vanligt den senaste tiden, men vi såg inget ikväll, himlen var lite molnig.

Vi satte av mot Skomakartorp, där vi hade hoppats på sparvuggla, men den var tyst eller på uppdrag annorstädes, trots att vi lockade på den ville den inte svara. Dock hörde vi en kattuggla och såg vildsvin som sprang över vägen, och även några gräsänder flög över oss. Sedan för vi vidare mot Såggheden och Hjuljern, där vi hörde kattuggla och den första bilen även slaguggla, noteras kan att det inte var dambilen.

Kvällens grillning var planerad till den utmärkta grillplatsen vid Slätterbergets rastplats, där tändes brasa och korven grillades, och det var efter rasten som det bästa hände, alla i de båda bilarna hörde slagugglan när vi gjorde ett stopp och lyssnade längs vägen.

Avslutningen blev att försöka höra pärlugglans poande vid Håkansboda, detta lyckades vi inte med men årets uggleutflykt var verkligen lyckad, och det var ju huvudsaken!

Fibbetorp 13 april

Text: Roland Thuvander

Årets städardag vid Fibbetorp bjöd på vackert väder som motsats till förra årets snöstorm. Vi plockade grenar och forslade bort några mindre träd, allt för att underlätta för de som skall slå gräset senare.

Vi hade också tagit med i inbjudan till dagen att vi sålde holkar. Det var god åtgång på holkarna. Ett par hade åkt från Örebro enbart för att köpa holkar av oss. Inga speciella rapporter finns i Artportalen om Fibbetorp denna dag.

Järleån 8 maj

Text: Berit Ragné

Våren har varit försenad och kall, men den 8 maj kom den med besked. Biologiska föreningen hade sin sedvanliga exkursion till Järleån just den här dagen. Den härliga ljusa

grönskan och alla vitsipporna lyste emot oss.

Häggarna har kommit långt och slår snart ut. Sörgmantel och citronfjäril gladde oss liksom sjungande rödhake, svartvit flugsnappare och lövsångare. Backskärvfro studerades, liksom vårfryle och några tidiga starrar. Lönnens blommor doftade honung och liljekonvaljens spjut stack upp ovanför marken. Även gullpudran gladde deltagarna. Vid grillplatsen samlades vi sedan för att grilla och inta våra matsäckar. Vi var 19 deltagare som fick njuta av allt detta, denna underbara varma kväll. Ledare var Camilla och Lotta.

En av vitsippsplantorna stod högre än alla övriga. Blomman på denna vitsippa var avsevärt större. Foto Claes U. Eliasson.

Efter rundvandringen bjöds mysig samvaro vid grillplatsen. Foto Claes U. Eliasson.

Bioblitz med arttema Järleåns naturreservat 20 maj

Text: Lotta Persdotter Andersson

Denna dag var en dag i samarbete med HOPAJOLA, Naturskyddsföreningen och Länsstyrelsen. För att uppmärksamma biologiska mångfaldens dag och för att upp-muntra till artinventering.

En rolig dag som riktade sig alla, unga som vuxna, kunniga och för de som ville lära sig mer.

Vi samlades vid 08:00 vid grillplatsen för att få information om dagen. Vi delade in oss i olika grupperna som gick för att se och lyssna på fåglar och en grupp för insekter och växter. Några hade varit uppe under natten för att söka efter fladdermöss med ultraljudsdetektor. De hade alla kunniga ledare med sig och återkom senare till samlingsplatsen.

En tipspromenad för barn -och vuxna hade ordnats och Naturskolan och Naturskyddsför-

Samling vid Järle reservatet för info om denna innehållsrika dag. Till höger står Ankie Rauséus, från Hopajola en av medarrangörerna för Bioblitzten.

eningen visade upp en del av sitt arbete i Nora kommun.

Biodlaren Lars Ove Viberg från Bergslagens biodlarförening berättade om biodling och om

Många ville vara med på vandringarna och leta efter växter och fåglar. Även barnfamiljer med nyfikna barn.

Helena Backius, berättar om ultraljudsdetektorer och digital teknik för att lätt kunna bestämma vilka fladdermössarter som finns på plats.

binas betydelse för pollinering av växter och att mångfalden kan upprätthållas.

Från Hällefors kom Helena Backius för att berätta om fladdermöss och om hur man med hjälp av digital teknik och ultraljudsdetektor nu kan lokalisera och artbestämma fladdermöss.

Vid 11:00 tiden så samlades många för att grilla och ta del av Nora Biologiska Förenings Camilla Petterssons introduktion och genomgång av hur Artportalen fungerar. Genom denna APP kan man rapportera om alla de fynd man gör av fåglar, insekter, växter, däggdjur mm i naturen. Denna artdatabas blir då en viktigt komplement för myndigheter och för forskningen som kan ta del av det som inrapporteras från hela landet.

Många glada och nöjda människor deltog under dagen och vi noterade ett 30-tal personer som deltog i de olika aktiviteterna.

Camilla Pettersson visar hur man använder Artportalen för rapportering av artfynd.

Camilla letar efter skalbaggar i en komocka!

Åsbosjön runt 21 maj

Text: Anders Carlberg

Foto: Camilla Pettersson

Det hade rätt högtryck ganska länge med soliga vindstilla dagar. Så även denna dag. Vi var åtta personer som cyklade runt Åsbosjön för att hitta så många fågelarter som möjligt, samtidigt som vi skulle ha trevligt och fika några gånger. När vi startade klockan sex på Nora torg visade termometern åtta grader, men det blev snabbt varmare. Konstigt nog var fågelsången på morgonen dämpad förutom de svartvita flugsnapparna och några sångare. Att upptäcka sträckande fåglar var inte att tänka på. De flesta sena afrikaflyttarna hade redan sträckt förbi eller också passerade de på mycket hög höjd.

Vi cyklade ner till Norasjöns strand. En strandskata stod på Norra Ryssholmen. Antagligen låg den andra i paret på bo. En skäggdopping hade avbrutit en häckning nära land efter Strandpromenaden.

På väg till Åsbosjöns badplats hann vi bland annat se rödstjärt, försärla, stenknäck, mindre korsnäbb och flera sångare. I Åsbosjön fiskade en grann storlom. Kjell såg en bäver och visade oss andra på det oansenliga gräset trampgröe, som växte i sanden. Ett par stjärtmes fick

vi se på mycket nära håll.

Vid Södra Ås våtmark hördes rosenfinken sjunga. Den bruna kärrhökshanen jagade omkring liksom en lärk- och en tornfalk. Göken hördes från Bergsängshället. Plötsligt blev det liv på några ladusvalor när en sparvhök knep en obestämd tätting och flög i väg med den i klorna. En stenskvätta satt på en stor utlagd gödselhög.

Vid Gyttorps reningsdamm sjöng ärt- och gransångare. Det var väldigt få fåglar i dammen. Det var bara några sothöns, vigg, knipor, gräsänder och någon kricka som simmade omkring. Camilla förevisade de fyrflikiga jordstjärnorna, som växte nära Hagbyån.

De sista arterna blev två grönsångare och en entita vid Knutsberg och en kretsande bivräk. Vi hann också titta på en del daggkåpor som Kjell har gedigna kunskaper i. Sjuhörnad-, sammets- vall- och vågdaggkåpa fick vi se bland många andra växter. Bäver, rådjur, fälthare och ekorre hörde till de observerade däggdjuren.

Sammanlagt noterades 78 fågelarter. En bra siffra dock tre arter färre än året innan. Det var inte länge sedan som backsvalan försvann som häck-art i Nora kommun och nu verkar det se lika dystert ut för hussvalan. Den häckar

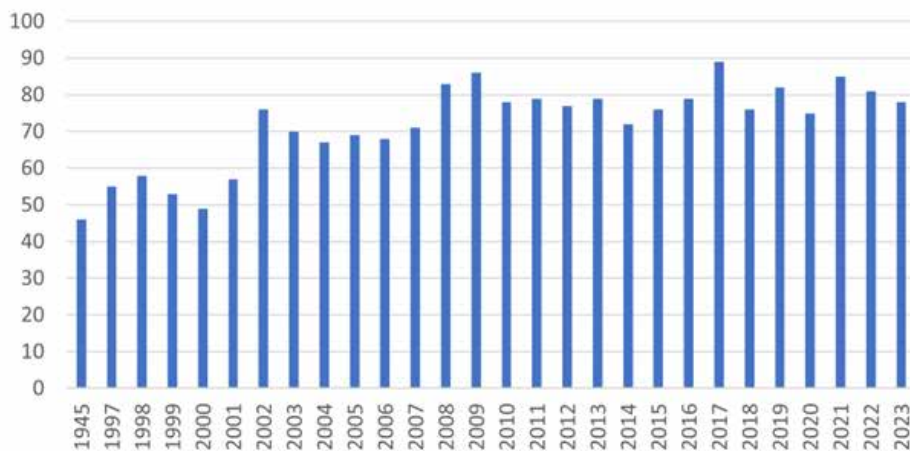
fortfarande på flera platser, men minskningen är drastisk. Vi lyckades inte se någon hussvala alls under cykelturen. Det tror jag inte hänt under tidigare års cykelexkursioner.

Kanadagås, Grågås, Sångsvan, Gräsand, Kricka, Vigg, Knipa, Tornseglare, Gök, Tamduva, Ringduva, Sothöna, Trana, Skäggdopping, Strandskata, Tofsvipa, Enkelbeckasin, Drillsnäppa, Skrattmå, Fiskmå, Fisktärna, Storlom, Gråhäger, Bivår, Sparvhök, Brun

kärrhök, Mindre hackspett, Större hackspett, Tornfalk, Lärkfalk, Nötskrika, Skata, Kaja, Kråka, Korp, Entita, Blåmes, Talgoxe, Sånglärka, Ladusvala, Stjärtnes, Grönsångare, Lövsångare, Gransångare, Rörsångare, Härmsångare, Svarthätta, Trädgårdssångare, Ärtsångare, Törnsångare, Kungsfågel, Gårdsmyg, Stare, Nötväcka, Taltrast, Rödvingetrast, Koltrast, Björktrast, Grå flugsnappare, Rödha-ke, Svartvit flugsnappare, Rödstjärt, Buskskvätta, Stenskvätta, Pilfink, Gråsparv, Gulär, Forsär, Sadesär, Bofink, Stenknäck, Domherre, Rosenfink, Grönfink, Mindre korsnäbb, Steglits, Gulsparv och Sävparv.

Antal arter som observerats per år som Åsbojsjön runt genomförts.

Nu har det cyklats runt Åsbojsjön 27 år i rad samt det första som skedde redan år 1945. De tre åren som det setts flest antal arter är 1997 – 89 arter, 2009 – 86 arter och 2021 - 85 arter.

Hjortstorp, Rynningeviken Örebro 4 juni

Text och foto: Lotta Persdotter Andersson

Vår egen ciceron Berit Ragne' berättade om de växter som finns i detta stora område med hagar våtmarker och betande boskap. .

En av våra kunniga ledare från ÖLBS botanisten Kari Elisabet (tv) Kocken följde oss genom reservatet. Th Barbro Sundholm

Owe Nilsson och Kjell Sundkvist rastar vid Venastugan som blir slutmålet för vår vandring från Hjorttorps gård.

Anna Ljungkvist fikar med sällskap vid Venastugan. En liten knallgul blomkrabbspindel .

Fyrfläckad trollslända.

Owe Nilsson delar med sig av sina kunskaper om olika örter och växter på de betade ängarna i Hjorttorp.

Th: Häckvicker.

Fibbetorp 22 augusti

Text: Roland Thuvander

Slåtterdagen. Vi slog, räfsade och forslade bort gräs från dels ängen vid f.d. OK Milans stuga (numera endast en tegelhög kvar). Det var fjärde gången vi slog där och nu syntes en tydlig skillnad mot föregående år. Slåtter med bortforsling hade gjort växtligheten magrare och flera torrbacksväxter hade ökat. En del av den lilla inägan i norr slog vi också för fjärde gången. Där har vi ännu inte sett någon skillnad mot övriga ytan. Marken här är magrare än den andra ytan. Vi gjorde också ett test och slå av lite av den örnbräken som växer in i nordöstra delen. Resultat av detta får vi kanske se nästa år.

Lilla Mon 20 augusti

Text: Roland Thuvander

Vi var endast 4 personer på denna utfärd, delvis beroende på att väderrapporten sade regn och damernas VM final gick samtidigt.

Det började regna när vi startade och slutade regna när exkursionen var klar. Som expert var Jesper Hansson, Linde anlitad. Området vi besökte kommer att bli ett naturreservat om några år. Större delen av området består av tallhed med en djup ravin nedskuren. En bäck rinner i ravinen och botten på ravinen var ca 10 m bred. I ravinen växte grova granar och åtskilliga av dem var torra, troligen granbarkborreangripna.

Eftersom det har regnat mycket senaste månaden var mossor och lavar väl utvecklade. I ravinen fanns spännande mossor att titta på, tex. fyrtdandsmossa, långfliksmossa och liten hornfliksmossa. Av lavar såg vi bl.a gammelgranlav, som såg ut som gråvit målning nära marken på gamla granar. På den flacka tallheden fanns gott om områdets specialité mellanlummer. Henrik Josefsson på Länsstyrelsen med flera har noterat ca 10 000 skott i området. Även orange taggsvamp fanns i ett bestånd nära en liten körväg genom området.

Brandticka, Lilla Mon. Foto: Roland Thuvander

INTRESSANTA FYND I NORA

Foto: Camilla Pettersson

Roland Thuvander i keps och Kjell Sundkvist i vit mössa kollar taggbräken, årets fynd!

Många fina turer och spännande upplevelser i naturen. Kari Storvestre ordförande i ÖLBS (Örebro läns Botaniska Sällskap), Kjell Sundkvist och Herbert Kaufmann vid Hyttefallet i Kilsbergen.

NYA OCH/ELLER

INTRESSANTA FYND I NORA

Text och foto där inget annat anges: Anders Carlberg

Som vanligt får vi utgå från vad som lagts in i Artportalen under året. Där har kommunlistan utökats med cirka 100 arter. Som nämnts i tidigare årsskrifter, finns väldigt många allmänna arter att upptäcka och de flesta av de nyrapporterade arterna är säkert hyfsat vanliga. Här tar vi upp olika grupper förutom fåglar och kärlväxter, som redovisas på annat ställe i årsrapporten.

RYGGRADSLÖSA DJUR

En vacker och ganska sällsynt art är pantermätaren som hittades med några flygande individer runt ruinen vid Mogruveälven i Skrekarhyttan SV Vikers kyrka. Pantermätarens larver lever på den illaluktande stinksyskan och vitplister. Arten finns på flera ställen i Värmland och Dalarna. I Västmanland finns den närmast i Hällefors och Ljusnarsbergs kommuner. Och nu alltså i Nora kommun.

Arten är möjligen på spridning, då den nyligen också har hittats i Kvismardalen i Närke. För att finna Pantermätare längre söderut får man åka ända ner till Skåne, där det finns en välmående population.

Under året har Elsa Melin Ståhl, Göran Ståhl och även Camilla Pettersson haft ljusfällor i gång och fångat en del, för kommunen, nya fjärilsarter.

Klöverfly, svart jordfly, aspackfly, gråhalsat gräsfly, vinklad fältmätare, falkstyltmal,

blybandsvecklare, spetsvingad skottvecklare, mosseknoppmal, insektsmal, brunviolettt bandfly med flera hör till nyrapporterade fjärilsarter.

Blybandsvecklare.

Sexfläckig bastardsvärmare Knapptorp.

Pantermätare

Spetsvingad skottvecklare *Lobesia reliquana*.

Silverblåvinge Allmänningstorpet.

Hela 59 arter dagfjärilar och dagsvärmare finns inrapporterade för året. Roligast är kanske den hagtorsnfjäril som sågs flyga omkring inne på Dalsta i Nora den 25-26 juni av Claes Urban Eliasson och Berit Ragné. Tredje fyndet i kommunen samt den svartringlade pärlmorfjärilen som Göran Ståhl såg uppe i Holken, Järnboås den 24 juni. Vidare kan de nyinkomna arterna svingelgräsfjäril och sälgskimmerfjäril nämnas. Endast en observation av almsnabbvinge känns oroande, nu när almen håller på att försvinna på grund av almsjukan. Desto roligare är att asknätfjärilen lever vidare intill Lillsjöbäcken och att den bruna gräsfjärilen finns kvar vid Näsmarkerna.

Asknätfjäril Västmanlands landskapsinsek flyger i Nora kommun också inte bara Linde. Foto: Camilla Pettersson

Mindre guldvinge vallen Södra Ås våtmark.

Sotnätfjäril Skrekarhyttan.

Smultronvisslare.

Aspfjäril Öster Venakärret.

Bland skalbaggarna kan lövpraktbagge (Claes Urban Eliasson) och fläcksäckbagge (Mika Emeth) nämnas speciellt. Nya blev också *Zyrras collaris*, dvärggrävare, bred asphängevivel, bönsmyg, kaveldunsbock och några till.

Bönsmyg.

Gelis melanocephalus.

Silversammetsstekel
Micromyrme rufipes.

Tenthredopsis litterata.

Jordsnyltgeting. Foto: Camilla Pettersson

Det gjordes också fynd av rätt många steklar. Silversammetsstekeln är ett litet rovdjur som lever på sand och liknar en myra. Den finns vid Stora Mons sandtäkt. Tretandad guldstekel lever med bin som har larver i timmerväggar. Parasitsteklar är ofta mycket svåra att artbestämma. Några som är vackra och kunde bestämmas är *Tenthredopsis litterata*, *Amblyteles armatorius*, *Coelichneumon cyaniventris*, *Ichneumon primatorius* och *Gelis melanocephalus*. Claes Urban Eliasson kläckte larver av apelspinnmalar och fick dessutom ut parasitsteklarna *Itopectis alternans* och *Diadegma armillatum*, som livnärde sig genom att äta upp apelspinnlarver inifrån. Den intressanta jordsnyltgetingen blev också ny för kommunen.

Maskrosblomfluga.

Ängsvargspindel *Alopecosa pulverulenta* hane.

Tagglocke.

Risfransvingeslända.

Maskrosblomfluga och griffelblomfluga är två tvåvingar som inte registrerats tidigare.

Av övriga insekter kan stövsländorna risfransvingeslända och tvåfläckig kalvingeslända nämnas.

Tagglocke och ängsvargspindel och några kvalsterarter hör till nykomlingarna bland spindeldjuren.

MOSSOR LAVAR OCH SVAMPAR

Överst stinkmussling, under sippskål. Foto: Camilla Pettersson

Kragsskivling. Foto: Camilla Pettersson

Henrik Weibull, en av Sveriges bästa mosskännare (bryologer) var vid Venakärret en dag i november och hittade fet gräsmossa som är ny för Västmanland. Även Göran Ståhl och Toni Berglund har hittat nya mossarter. Stor neonmossa och kortbladig kalkmossa bland annat.

Bland lavarna kan nämnas den säregna klubblaven, som hittades av Camilla norr om Järnboås.

Drygt 40 nya svampar är också inrapporterade. Citronfingersvamp, ringbitterskivling, rödfotad trådklubba, ekticka, gul veckskivling som växte i en blomkruka hemma hos Joacim Nilsson i Glifsa samt liten mönjeskål kan nämnas här.

DÄGGDJUR

Rörräv. Foto: Cammilla Pettersson

Däggdjur. Fransfladdermus blev en ny däggdjursart för Nora kommun. Den registrerades med en ljudinspelning under Bioblizen vid Järleån den 20 maj av Helena Backius. Övriga fladdermusarter som spelades in vid det tillfället var nordfladdermus, vattenfladdermus, större brunfladdermus och dvärgpipistrell. Därmed har hittills totalt sju olika fladdermusarter noterats i kommunen. Det är nog inte omöjligt att det finns fler arter att upptäcka.

Bland andra däggdjur kan en iller på fågelmatning i Ulriksdal nämnas. Kronhjort i Västra Uskevik, samt utter, lo, varg, och buskmus har också rapporterats.

Buskmus. Foto Roland Thuvander

FISKAR, GRODDJUR OCH KRÄLDJUR

Bland fiskarna har bäcknejonöga rapporterats. Större vattensalamander har setts på några platser. I övrigt har fyra arter kräldjur (skogsödla, kopparödla, vanlig snok och huggorm) noterats.

Huggorm. Foto Camilla Pettersson

Kopparödla. Foto: Anders Calberg

ARTFYND FÅGELRAPPORTER

Text Roland Thuvander

Totalt observerades 194 fågelarter i Nora kommun under 2023. För mera utförliga detaljer se Artportalen (AP). En ny art, svarthakad buskskvätta.

Vitkindad gås

Sju fynd under året: Som mest 130 ex. sträckande (NO) Norasjön, 12.5 (Anders Carlberg, Monica Holm).

Sädgås

12 rader i AP. Två höstfynd: 8 ex. sträckande (S) Norasjön, 28.10 (Claes Dyst), 3 ex. sträckande (S), Bergsmanshyttan, 28.10 (Claes Dyst).

Spetsbergsgås

5 vårfynd och ett höstfynd. Som mest 47 ex. sträckande (NO) Södra Ås våtmark, 6.5 (Anders Carlberg).

Bläsgås

2 ex. sträckande (NO) Nora, (Anders Carlberg), 11 ex. sträckande (NO), Gunnarsberg, Nora, 15.4 (Claes Dyst).

Knölsvan

7 fynd i AP under våren av 1 till 4 ex. från 22.2 till 29.4.

Mindre Sångsvan

1 ex. sträckande (NO) Gyttorp, 10.4. (Håkan Lavebratt m.fl.).

Sångsvan

Som i fjol endast en häckning i år. Ett par fick ut tre ungar, Södra Ås våtmark, 11.6, men de överlevde inte sommaren (Anders Carlberg).

Skedand

Ca 7 fynd i kommunen med som mest 7 ex. Lillsjön, Gyttorp, 23.4 (Claes Dyst).

Sångsvanar.

Foto: Camilla Pettersson

Snatterand

1 ex. rastande Älvlången, 10.4 (Roland Thuvander), 1 ex. rastande Gyttorps reningsdamm, 11 och 25.4 (Anders Carlberg m.fl.)

Stjärtand

7 fynd i kommunen, som mest 8 ex. rastande Norasjön, 22.4 (Monica Holm m.fl.).

Brunand

En hane rastande Gyttorps reningsdamm, 11.5 (Anders Carlberg).

Vigg

Häckning i Gyttorps reningsdamm, troligtvis 4 kullar 9.7 (Anders Carlberg).

Bergand

2 ex. rastande Norasjön, 23.4 (Anders Carlberg, Håkan Lavebratt), 2 ex. rastande Norasjön, 15.5 (Monica Holm, Camilla Pettersson).

Ejder

6 ex. rastande Norasjön, 12.4 (Anders Carlberg m. fl.).

Svärta

En honfärgad rastande Norasjön, 22.10 (Håkan Lavebratt, Anders Carlberg).

Sjöorre

Observerad mellan 12.4 och 17.11. 20 observationer.

Salskrake

Ett par rastande Vikern, 7.4 (Roland Thuvander, Anders Carlberg), 1 hane rastande Gyttorps reningsdamm, 8.4-20.4 (Anders Carlberg), 1 hane rastande utanför Fågelhult, Norasjön, 10.4 (Monica Holm), 1 hona rastande Norra Ryssholmen, Norasjön, 12.5 (Håkan Lavebratt).

Storskrake

Häckning i Vikern (Renate Schwencke), Norasjön (Rasmus Hammarström), Fåsjön (Fredrik Strandin, Claes Dyst).

Småskrake

Observerad mellan 10.4 och 5.10. Ingen häckning konstaterad i år.

Tornseglare

Ej nämnd i föregående årsrapporter men tyvärr en art som minskar starkt. Vore bra om alla observationer med häckningsstatus rapporteras framöver. I år endast rapporterad bobsök i Älvhyttan. Vi behöver få en bättre bild av artens status.

Vattenrall

Trolig häckning i Venakärret, (Roland Thuvander, m.fl.), Södra Ås våtmark, (Anders Carlberg), Hagbyåns utlopp i Åsbosjön, (Anders Carlberg), och Gyttorps reningsdamm, (Anders Carlberg m.fl.).

Storspov Foto: Roland Thuvander

Kornknarr

1 ex. Nyhyttan, 21.6 (Anders Carlberg), 1 ex. Smedstorp, 7.7 (Fredrik Strandin).

Sothöna

Minst två häckningar i Gyttorps reningsdamm, (Anders Carlberg).

Smådopping

1 ex. födosökande Hammarbydammen, 17.12 (Joakim Barkestam).

Gråhakedopping

1 ex. rastande Norasjön, 18.4 (Håkan Lavebratt), 1 ex. rastande Lillsjön, Norasjön, 10.5 (Anders Carlberg), 1 ex. rastande Vikern, 11.5 (Anders Carlberg m.fl.).

Svarthakedopping

1 ex. rastande Norasjön, 5.5 (Håkan Lavebratt m.fl.).

Strandskata

Trolig häckning på Norra Ryssholmen Norasjön, 2 1k, 16.8 (Claes Dyst).

9 ex. rastande Trångbomadet, 12.4 (Håkan Lavebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt).

Ljungpipare

Inga häckningar noterade. 55 ex. rastande Bergsmanshyttan, 7.5 (Camilla Pettersson, Bengt Jarlsborn).

Kustpipare

1 ex. sträckande (S) Gunnarsberg, 17.8 (Claes Dyst), 1 ex. sträckande (SV) Södra Ås, 9.9 (Anders Carlberg).

Större strandpipare

1 ex. sträckande (SV) Kungsgatan 48, Nora, 17.8 (Håkan Lavebratt Magdalena Wennberg Lavebratt), som mest 8 ex. rastande Södra Ås våtmark, 20.8-8.9 (Anders Carlberg m.fl.).

Mindre strandpipare

2 ex. i lämplig häckningsmiljö Nedre Bondborn, 30.4 (Anders Carlberg, Bertil Sundberg), 1 ex. avledningsbeteende Pershyttans industriområde, 12.7 (Anders Carlberg), 1 ex. födosökande Bergsmanshyttan, 17.5 (Anders Carlberg).

Småspov

Vårfynd, som mest 8 ex. rastande Södra Ås våtmark, 28.4 till 5.5 (Joakim Barkestam, Anders Carlberg m.fl.), 1 ex. rastande Skrekaryttan, 20.5 (Roland Thuvander). Höstfynd, 1 ex. sträckande (SV) Södra Ås, 6.8 (Anders Carlberg), 1 ex. rastande Södra Ås våtmark, 22.8 (Anders Carlberg).

Storspov

Observerades mellan 5.4 och 13.9. Koncentrerat nordsträck mellan 13.4 och 18.4 med som mest 245 ex. den 17.4. Rastande på hösten vid Södra Ås våtmark, från 15.8 till 13.9 (24 observationer).

Myrspov

25 ex. sträckande (S) Nora, 13.8 (Anders Carlberg).

Brushane

Rastande Södra Ås våtmark, 13.8 till 12.9, som mest 8 ex. (Anders Carlberg m.fl.).

Mosnäppa

1 ex, rastande Södra Ås våtmark, 17.8 – 28.8 (Anders Carlberg m.fl.).

Kärrensäppa

Rastade 23.8 till 10.9, Södra Ås våtmark, som mest 5 ex. 1 ex. rastande Strandpromenaden Nora, 10.9 (Rasmus Hammarström).

Morkulla

Observerad mellan 6.4 och 31.10. Inga vinterfynd detta år.

Dvärgbeckasin

9 fynd under året. 1 ex. rastande Södra Ås våtmark, 7.4 (Anders Carlberg). 8 höstfynd, de flesta från Södra Ås våtmark, 4.10 till 21.10, som mest 3 ex. samtidigt.

Dubbelbeckasin

1.ex spel Södra Ås våtmark, 12.5 (Anders Carlberg), 1 ex. spel Södra Ås våtmark, 13.5 (Camilla Pettersson, Monica Holm, Anders Carlberg), 1 ex. spel Södra Ås våtmark, 15.5 (Anders Carlberg).

Rödbena

1 ex. rastande Södra Ås våtmark, 2.5 (Anders Carlberg), 1 ex. rastande Södra Ås våtmark, 5.5 (Anders Carlberg, Monica Holm), 1 ex. förbiflygande Södra Ås våtmark, 15.6 (Anders Carlberg), 1 ex. förbiflygande Södra Ås, 7.7 (Anders Carlberg).

Svartsnäppa

1 ex. Södra Ås våtmark, 9.9 (Anders Carlberg).

Skrattmå

Observerad 21.3 till 20.8. Minst 4000 ex. sträckande (NO) Södra Ås, 15.4 (Anders Carlberg). Häckning på Limön i Älvlängen och Lillsjön, Gyttorp.

Dvärgmå

1 2K förbiflygande Norasjön, 12.5 (Håkan Lavebratt).

Kustlabb

1 adult ljust fas förbiflygande Vikern, 20.7 (Roland Thuvander). Tredje fyndet i kommunen.

Smålom

Observerad mellan 8.4 Norasjön (Anders Carlberg) och 23.11 Vikern Roland Thuvander). En lyckad häckning i kommunen (Bertil Sundberg).

Storlom

Observerad mellan 7.4, 1 ex. förbiflygande Björnstigen 18, Nora (Renate Schwencke) och 1 ex. Norasjön, 14.9 (Rasmus Hammarström). Häckning 1 par, 1 pulli, Lillsjön Vikern, 5.7 (Camilla Pettersson).

Rördrom

1 spel Venaåns utlopp i Vikern 4.5 (Roland Thuvander, Anders Carlberg m.fl.). Andra fyndet i kommunen. Hördes till Knapptorpsudden (5 km).

Ägretthäger

1 ex. rastande Södra Ås våtmark, 13.4 (Anders Carlberg, Veronica Barkestam, Joakim Barkestam), 1 ex. rastande Södra Ås våtmark, 4.5 (Anders Carlberg), 1 ex. rastande Södra Ås våtmark, 27.8 (Anders Carlberg m.fl.), 1 ex.

rastande Norasjön, 22.9 (Rasmus Hammarström m.fl.).

Fiskgjuse

55 fynd under året. Observerad från 6.4 till 9.10. Inga häckningsfynd men 3.ex Stensjön, 19.5 (Fredrik Strandin), kan antyda något i området.

Bivråk

36 fynd under året. Första fynd Övre Damm-sjön, 19.5 (Fredrik Strandin). Sista fynd Gunnarsberg, Nora, 10.9 (Claes Dyst). Häckning trolig i omgivningarna kring Södra Ås våtmark, (Anders Carlberg).

Kungsörn

4 fynd under året. 1 fynd februari, två fynd mars och ett fynd april.

Duvhök

26 fynd under året, ingen indikation på någon häckning.

Brun kärrhök

48 fynd under året. Konstaterad häckning vid Hagbyåns utlopp i Åsbojsjön, Anders Carlberg).

Blå kärrhök

9 fynd varav 7 på våren och 2 på hösten.

Röd glada

5 fynd under året från 24.3 till 23.4

Havsörn

41 observationer varav 7 adulta. Sedd alla månader utom november. De flesta observationerna är från området Vikern, Norasjön, Åsbojsjön, samt 1 fynd från Bergsmanshyttan. Ingen häckning rapporterad. Trots havsörnens storlek är det svårt att finna häckfynd. Eventuellt häckar något par nära Norasjön.

Fjällvråk

1 ex. sträckande (S), Träthultaskogen, 1.1 (Anders Carlberg, Claes Dyst), 1 ex. förbiflygande Bergsmanshyttan, 28.9 (Anders Carlberg), 1 ex. förbiflygande Kungsgatan 48, 12.11 (Håkan Lavebratt).

Slaguggla. Foto: Camilla Pettersson

Pärluggla

1 ex. spel Mon, Vikar, 14.5 (Roland Thuvander), 1 spel Skålamossen, 18,5 (Anders Carlberg, Roland Thuvander).

Hornuggla

1 ex. spel Beteshult, Vikar, 14.5 (Roland Thuvander).

Jorduggla

1 ex. födosökande Södra Ås våtmark, 2 - 4.5 (Anders Carlberg, m.fl.), 1 ex. rastande Nora golfbana, 2.5 (Joakim Barkestam).

Slaguggla

1 par ropade Gästjärnsbäcken, 18.3 (Claes Dyst m.fl.).

Lappuggla

1 ex. rastande Skärmarboda, 8.3 (Renate Schwencke, Marcus Eriksson), 1 ex. födosökande Fogdhyttan, 7.11 (Joakim Barkestam).

Härfågel

En spel/sång Alntorps Ö, 21.5 (Anders Dahlberg).

Kungsfiskare

Totalt 26 fynd under året, sedd mellan 15.5 vid Bäckhällstorp, Ås, (Renate Schwencke) och 8.11 vid Hagbyåns utlopp i Norasjön, (Anders Carlberg). Ingen häckning rapporterad.

Göktyta

37 fynd på 26 lokaler. Ingen konstaterad häckning.

Tretåig hackspett

1 ex. födosökande Fibbetorps naturreservat, 12.3 (Eva Dalberg), 1 ex. födosökande Stads-skogen, 6.5 (Calle Olsson).

Gråspett

9 fynd vinter-vår. Detta på lika många lokaler.

Tornfalk. Foto: Kajsa Grebbäck

Tornfalk

Sex konstaterade häckningar: Älvhyttan, Fågelhult, Annelund (Kungsheden), Grindtorp, Gruvparken Klacka-Lerberg och Järleborg. Misslyckad häckning kring Södra Ås våtmark.

Stenfalk

9 fynd, varav troligen samma ex. födosökte i området Södra Ås, 8.4 till 29.4 (Anders Carlberg).

Lärkfalk

26 fynd under året, varav 14 fynd kring Södra Ås. Ingen häckning noterad.

Pilgrimsfalk

1 ex. sträckande (N), Södra Ås våtmark, 16.4 (Anders Carlberg), 1 adult sträckande (SV) Nora, 11.8 (Anders Carlberg).

Törnskata

7 troliga häckningar. Totalt 20 rapporter under året.

Varfågel

11 fynd januari-april och 10 fynd september-december.

Nötkråka

28 rapporter under året, varav 16 vid förenings fågelmatning vid norra parkeringen, Järleån under tiden 1.1 till 21.3. Samt 7 tillfällen vid järnvägsstation med omnejd, med dess cembratallar, 2.7 till 16.7.

Råka

1 - 2 ex. födosökande i området Västra Sund till Övre Alntorp 20.1 – 18.2. Anders Carlberg, Claes Dyst m.fl.). 2 adult födosökande Södra Ås, 14.3 (Anders Carlberg), 3 adult födosökande Södra Ås, 19.3 (Anders Carlberg), 1 adult förbiflygande Södra Ås, 29.4 (Anders Carlberg), 1 lk födosökande Åsbogården, 21.12 (Anders Carlberg).

Sidensvans

300 ex. födosökande Dalsta, 24.10 (Peter Bernövall).

Skäggmes

1 ex. förbiflygande Hagbyåns utlopp i Åsbo-sjön, 12.11 (Anders Carlberg). Fjärde fyndet i kommunen.

Backsvala

1-2 ex. födosökande Gyttorps reningsdamm, 25.4 till 3.5 (Camilla Pettersson, m.fl.), 1 ex. födosökande Södra Ås våtmark, 17.5 (Anders Carlberg), 2 ex. födosökande Södra Ås våt-

mark, 28.5 (Anders Carlberg), 2 ex. födosökande Smedstorp, 30.6 (Fredrik Strandin), 1 ex. födosökande Nedre dammen, Skoftorp, 2.8 (Anders Carlberg), 1 ex. födosökande Södra Ås våtmark, 25.8 (Anders Carlberg). Flera fynd än under senaste åren. Speciellt intressant de vid Smedstorp, under häckningstid eller på sydsträck efter misslyckad häckning norrut?

Hussvala

Ej medtagen tidigare i dessa årsrapporter. Har minskat kraftigt i landet. Rapporterade häckningar: Gamla Pershyttan, Skrikarhyttan, Åkerby, Stadra och Nora Värme Kraftsverk.

Kärrsångare

1 ex. sjungande Älvhyttan, 1.6 (Roland Thuvander), 2 ex. sjungande Älvestorp, 12.6 (Anders Carlberg m.fl.), 1 sjungande Kungsgatan 48, 19.6 (Håkan Lavebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt), 1 ex. sjungande Slottet, Lindesbysjön, 21.6 (Anders Carlberg).

Gräshoppångare

1 ex. sjungande Knutsberg, 31.5 (Camilla Pettersson m.fl.), 1 sjungande Källfallet, 5.6 (Anders Carlberg).

Flodsångare

1 ex, sång Venakärret, 16 - 17.6 (Toni Berglund, Anders Carlberg).

Svarthätta

Ett vinterfynd: 1 hane Hammarby, 30.12 (Magdalena Wennberg Lavebratt).

Brandkronad kungsfågel

1 ex. sjungande Alntorps ö, 11 - 12.6 (Camilla Pettersson, Owe Nilsson, Roland Thuvander m.fl.). Fjärde fyndet i kommunen.

Ringtrast

11 observationer på 8 platser. Observerad under vårsträcket från 23.4 till 3.5.

Blåhake

1 ex. rastande Övre Alntorp, 5.5 (Joakim Barkestam), 1 ex. lockande Södra Ås våtmark, 24.8 (Anders Carlberg). Ovanligt med vårfynd och dessutom ett mycket tidigt vårfynd.

Mindre flugsnappare

1 ex. sjungande Dalbotorpsravinen, 19.5 (Anders Carlberg), 2 sjungande Gransnåret, 30.5-2.6 (Claes Dyst), 1 sjungande Alntorps Ö, 11-13.6 (Roland Thuvander m.fl.), 1 varnande Stadsskogen 5.7 (Jonny Kvist).

Svart röstjärt

1 honfärgad födosökande Nora järnvägsstation och resecentrum, 26.4 (Anders Carlberg m.fl.), 1 hane födosökande Järnvägsbron, Hagbyåns utlopp, 4.5 (Anders Hutter), 1 hane Nora järnvägsstation, 10.5 (Tomas Uhr), 1 ex. SO Nora 18.5 (Göran Ståhl).

Svarthakad buskskvätta

1 2k+ hane rastande Södra Ås våtmark, 29.4 (Anders Carlberg). Första fyndet i kommunen.

Strömstare

Häckning vid Bornsälven (Camilla Pettersson, Bertil Sundberg m.fl.), Trolig häckning vid Nedre Järle, (Anders Carlberg m.fl.), Åshyttan (Anders Carlberg), Pershyttan, (Anders Olsson).

Rödstrupig piplärka

1 förbiflygande Oskarsvik, 2.9 (Anders Carlberg, Rasmus Hammarström), 1 rastande södra Ås våtmark, 24.9 (Anders Carlberg, Claes Dyst).

Pilfink x gråsparv

1 hane födosökande Södra Ås, 30.12 (Anders Carlberg). Kanske samma som sågs för några år sedan på samma plats.

Bofink

1 ex. Kungsgatan 48, 2.1 (Håkan Lavebratt, Magdalena Wennberg Lavebratt m.fl.), 1 ex. födosökande Älvhyttan, 11.1 (Roland Thuvander), 1 ex. födosökande Björnstigen 18, 27.12 (Renate Schwencke).

Lappsparv

1 ex. rastande Bergsmanshyttan, 16.10 (Claes Dyst).

VÄXTFYND

Text: Kjell Sundkvist

Maskroskännaren Hans Rydberg kom i år att besöka våra trakter för att undersöka om här kunde finnas sandmaskrosor, en särskild sektion av släktet *Taraxacum*. Vi var några från föreningen som följde med honom ut i fält en solig försommardag. Först fick Pershyttan ett besök. Vi började vid besökscentret och arbetade oss vidare runt Domaregården och hyttan. Inga sandmaskrosor syntes till men väl ett antal ogräsmaskrosor som kom att bli nya arter för kommunen.

Vi for vidare till Vena hage i Viker där ytterligare arter av ogräsmaskrosor noterades. Den i mitt tycke roligaste var Broddesons maskros (*Taraxacum broddesonii*), uppkallad efter Edvard Broddeson som verkade som lärare på Karolinska läroverket och Handelsgymnasiet i Örebro. Han var en mycket god maskros- och daggkåpskännare och inventerade bl.a. i Örebro län från 1910-talet in på 1950-talet. Hans 42 fältanteckningsböcker finns bevarade och jag gjorde för ett antal år sedan avskrifter av dem såväl på skrivmaskin som digitalt. Jag hade aldrig räknat med att få se den i fält. Han fann arten vid Moholm strax N om nuvarande

Mariebergs travbana. Vi återfann också klippbräcka med ett 70-tal ex. på kalkhällarna där. Den har inte blivit sedd på flera år. Exkursionen avslutades vid Käppstabadet i Gyttorp. Sammanlagt räknades 34 arter av ogräsmaskrosor in på denna relativt korta exkursion.

Årets finaste fynd gjordes redan i slutet av januari av Anders Carlberg då han fann taggbräken i en vägskärning nära Sjöändan. Nämnas kan att arten inplanterades omkring 1980 vid Vena av Per-Erik Persson. Exemplet kommer från Tängvattnet i Tärna sn, Lappland. Den sågs vid en exkursion till Vena 2007 av mig m.fl. Ett annat fint fynd är äppelsolbrud på Martinvallen nära Älvstorp också gjort av Anders. Det är en liten väldoftande korgblommig växt utan kantblommor som härstammar från Sydamerika.

Årets guckuskoinventering utfördes av Camilla Pettersson och mig. Vi fördelade den på tre dagar. Först besöktes Lämmanäset där resultatet blev mycket nedslående. Igenväxning och vildsvinsbök spelar in här. Vi åkte vidare till Älvhytteängan. Här har inga större

förändringar skett. Ett par dagar senare för vi till Venakärret och kunde räkna in närmare 200 ex. av guckuskon! Här verkar den trivas bäst och ökar för varje år. Vi återfann också blad av brudbröd på betesängen bakom missionshuset. Slutligen besöktes de tre lokalerna vid Sjöändan. På två av ställena var den totalt bortbetad och vi fick räkna in blad- och stjälkrester. Här måste någon form av stängsel till. Efter visst letande fann vi den sist upptäckta lokalen utanför det betade området.

Lars Asklund har återbesökt ett antal tidigare lokaler och meddelar följande; Ryssgubbe vid avfarten från Örebrovägen vid Lilla Mon. Nordisk ros vid Moshyttan. Lungrot, även den vid Moshyttan (mycket sällsynt i kommunen), sågs senast 1987 där. Fjällgröe vid Klackabadet i få ex. sedd 1985, då flertal. Skogsklocka vid vägen O-ut från Järnboås f.d. station, sedd 1990. Skogsknipprot vid väggkant V Yxsjön, sedd 1980. Blåträ vid Skathöjden, sedd 1981. Han meddelar också att backtimjan finns kvar vid Arntorp i Västgöthyttan funnen 1825 av Göran Wahlenberg, sedd 1981 och senare men minskande.

Bland andra återfynd kan nämnas fjällgröe vid Lockgruvan i G. Pershyttan, ej sedd på många år. Oxtunga vid transformatorstation nära utfarten från Nora. Murruta vid Bergnäsudden i Näsmarkerna och sparvnäva vid rådhuset i Nora.

Vidare kan nämnas att Jesper Hansson gjort en inventering av majviva i Venakärret och även gjort nya fynd av bl.a. dvärglumner och myggblomster.

Några exempel på fynd:

Tysklönn: Nora sn, St. Mon vid infarten till f.d. soptippen.

Alpslide: Nora sn, St. Mon, grustäkt under kraftledning.

Kambräken: Nora sn, Ringshyttan, vägdike/slänt vid Västra Svartbergsgruvorna. Fynd av Zandra Riggo.

Åkerkål: Nora sn, Åshyttan, Bushagen vid f.d. jv-övergång. Arten betraktas numera som

nära hotad och är första fyndet på många år. Anders Carlberg.

Luddlosta: Nora sn, Nora stad, Prästgatan vid Willys. Ett storvuxet ex. mellan trottoar och husgrund.

Sommarlånke: Nora sn, Åshyttan, Åsbobäck-
en O-ut. Anders Carlberg.

Skogsklocka: Nora sn, mellan Born och N. Husby. Renate Schwencke.

Bergbräsa: 1. Nora sn, Nora stad, plantering N om Tullbackagården. Berit Ragné. 2. S. Ås vid Åsbogården. Anders Carlberg.

Rödmålla: Nora sn, Born, Ulriksdal i matjordshög. Camilla Pettersson.

Stor nunneört: 1. Nora sn, Nora stad, N delen av Dalsta bla. nära kyrkogården. Berit Ragné. 2. Nora stad, S sid. gamla Hagbybron.

Stillfrö: 1. Nora sn, Nora stad, Skojarbacken. Anders Carlberg. 2. St. Mon, grustäkt under kraftledning.

Myskmåra: Vikers sn, Näsmarkernas naturreservat. Fynd av Anders Carlberg och Toni Berglund. Eventuellt samma lokal som den gamla vid Tullportaberget?

Senblommande fältgentiana: Vikers sn, vägen O om Myggkärret. Anders Carlberg m.fl.

Tidigblommande fältgentiana: Vikers sn, Näsudden 450 m. SV, vinterståndare. Ingrid Holst.

Skuggnäva: Nora sn, Nora stad, Maria Langs gränd, 1 ex. Berit Ragné.

Blodnäva: Nora sn, Älvstorp på Martinvallen, trädgårdsavfall. Anders Carlberg.

Myggblomster: 1. Vikers sn, Bromossen S-ut, två lokaler. 2. Myggkärret, O-delen. Jesper Hansson.

Äppelsolbrud: Nora sn, Älvstorp, vid lövhög på Martinvallen. Ny för kommunen. Anders Carlberg. Ett av årets fynd.

Luddtåtel: Nora sn, Born, vägdike mln
Risbacken o. Bondborns gård. Verkar öka sin
utbredning.

Lavendel: Nora sn, Gyttoorp, avstjälpnings-
plats vid Tingstavägen. Anders Carlberg.
Rosentry: Nora sn, Esstorp, utkast vid bäck-
ravin.

Strandlummer: Nora sn, St. Mon, liten vat-
tensamling i grustäkt vid kraftledning.

Blålusern: Vikers sn, Vena hage, vid vägen O
om. Anders Carlberg.

Kal tallört: Vikers sn, Myggkärret O-ut.
Anders Carlberg m.fl.

Klöveroxalis: 1. Nora sn, Gyttoorp, avstj.plats
NV riddältet. Camilla Pettersson. 2. Nora stad,
Bryggeriet, flera ex. mellan plattor och i grus.

Honungsfacelia: Vikers sn, Älvhyttan, Östra
Hagen. Anders Carlberg.

Gyllenfetblad: Nora sn, Nora stad, sluttning
mot Kvarndammen.

Grönvit nattviol: Nora sn, G. Pershyttan,
besökscentret O-ut vid lv, 4 ex.

Blågull: Nora sn, Gyttoorp, avstj.plats vid
Tingstavägen. Anders Carlberg.

Rosettjungfrulin: 1. Vikers sn, Knapptorp,
ängen. Anders Carlberg. 2. Spjutängen, Jesper
Hansson.

Taggbräken: Vikers sn, Sjöändan. 2 ex. i
vägskärning. Anders Carlberg. Årets i särklass
bästa fynd!

Finsk fingerört: 1. Nora sn, St. Mon, grustäkt
vid kraftledning. Anders Carlberg m.fl. 2. Vi-
kers sn, Skrikarhyttan vid hyttområdet. Anders
Carlberg.

Revfingerört: Nora sn, Åkerby herrgård, nära
sjön. Monica Andersson.

Grönvide: Nora sn, G. Pershyttan, vägdike
S Domaregården. Hans Rydberg m.fl. Är ngt
tveksam till bestämningen men grönvide ingår
troligen.

Tuvknavel: Nora sn, St. Mon, grustäkt vid
kraftledning. Anders Carlberg m.fl. Denna
tvååriga underart av grönknavel är troligen
förbisedd.

Dvärglummer: 1. Vikers sn, Mörtjärnsmos-
sen NO-ut. Jesper Hansson. 2. Dunderberget,
rikkärr på O-sluttning. Jesper Hansson o.
Henrik Josefson.

Trollmaskros: Järnboås sn, Holken. Göran
Ståhl.

Strålöga: Nora sn, G. Pershyttan, Dalhem
på väggkant, 2 ex. Utkommen från odling i
trädgård intill.

Äppelsolbrud: Foto Anders Carlberg

VEDLAR OCH VIALER

Några ovanligare ärtväxter i Norabygden
Text: Lars Asklund

Den 3 september 1980 befann jag mig tillsammans med Berit Ragné på Gräsberget öster om Yxsjön i Järnboås. Det året drog Nora biologiska förening igång ett inventeringsprojekt för kärlväxtfloran i Nora kommun och gamla kända lokaler såväl som tidigare obesökta områden skulle undersökas. Denna dag befann vi oss på sådan jungfrulig mark.

Enligt geologisk kartering ska Gräsberget hysa ”grönsten” som innebär en mer basisk berggrund vilket ofta gynnar en ovanligare flora; lite som kalkberggrund.

Vi tog oss upp i branten från Yxsjön (vad annars?) och kom fram till ostsluttningen av bergets syddel. Här påträffade vi helt oväntat en förekomst av den sällsynta myskmåran *Galium triflorum*. Sen kom fynden slag i slag. En liten körväg leder upp på bergets topp. När vi kom ut på vägen norr om mårafyndet fann vi snart sötvedel. Sen hann vi bara ett stycke innan även backvial visade sig. Två sällsynta ärtväxter jämte måran inom tio minuter!

Detta gav blodad tand för nya ansträngningar och så fortsatte inventeringsåren med många fynd och glädjeupplevelser.

Jag kommer i denna artikel berätta om några ovanliga-sällsynta ärtväxter i våra bygder.

Sötvedel *Astragalus glycyphyllus*

Jag börjar med sötvedeln som är en kraftig, storväxt art med gula blommor men den växer ofta mer nedliggande. Wilhelm August Wall utgav Westmanlands flora 1852. Det har också funnits ett manuskript med växtlokaler från Bergslagen noterade av honom från slutet av 1850-talet. I dessa anteckningar finns en uppgift om en förekomst vid Bergsmanshyttan av sötvedel och detta torde vara det första fyndet i Nora kommun.

I Järnboås finns 6 fynd varav 2 gjordes redan i början av 1900-talet av Järnboåsbotanisten Axel Binning. Han fann växten 1906 på berget vid Lindesby och senare på Uvberget vid Nyhyttan. Berit Ragné och jag återsåg vedeln 1980 på den kalkhaltiga bergbranten strax väster om Lindesby och 1987 återfann jag Binnings lokal uppe på Uvberget.

Sötvedel i Norra Mossby vid Kumla i Närke 2021. Foto: Anders Carlberg.

Som nämndes i inledningen fann Berit och jag vedeln på Gräsberget 1980 och samma år påträffade jag den vid ett kalkbrott väster om Lindesby. Slutligen fann jag arten i en slutning sydost Annehill 1985. I september 2022 sågs inte sötvedeln till på Gräsberget som då besöktes av mig och Stefan Håkansson.

I Nora föreligger 4 fynduppgifter för sötvedel. Det första fyndet utgörs av Walls ovannämnda uppgift. 1863 antecknar skolynglingen och bergsmanssonen Anders Gustaf Ohlssons ett fynd av sötvedel från just Bergsmanshyttan och han noterar att den växer ”ymnigt” på lokalen.

Många återser sötvedeln vid Fåsjön genom åren - tex Berit Ragné 1974. Jag själv såg den på flera lokaler på Kalkudden vid Fåsjön (nordväst om Bergsmanshyttan) 1979 och senare.

1984 påträffade jag en ny lokal för vedeln i branten väster Svarttjärnen och Claes U. Eliasson hittade den 2020 på en välgkant norr om samma tjärn.

Slutligen finns det en uppgift om sötvedel från Timanshyttan varifrån den uppges av Ernst Vahlkvist på 1920-talet. Härifrån finns inget nutida återfynd.

I Viken slutligen finns minst 6 fynduppgifter. Vikers första fynd av sötvedel gjordes 1890 av Gustaf Göthlin mellan Älvhyttan och Erntorp. Exakt var detta var kan kanske vara lite svårt att fastställa med tanke på senare ombyggnader av landsvägen. Många efterföljare har noterat vedeln i ”Älvhyttan” och Ingvar Andersson uppger den från båda sidor om landsvägen vid Gatfallet på 1950-talet. Jag såg den vid Gatfallet och i närheten av badplatsen 1981 men också på en lokal vid gamla landsvägen närmare Erntorp än Älvhyttan samma år – mer sannolikt Göthlins fyndplats.

Sötvedel har också påträffats i Näsmarkerna vid Tullportaberget av Ingvar Andersson på 1950-talet och här återsåg jag den 1982. Den upptäcktes av mig även nära Ängmosen 1988 samt av Kjell Sundkvist 1989 i en

Fynd av sötvedel i Nora kommun. Karta från Artportalen 2023-10-06.

kalkbrant sydväst Sjöändan. 2014 fann Anders Carlberg arten i södra delen av Näsmarkerna och 2019 tillsammans med andra även längre söderut där.

Ingen har lyckats återse växten i Bengtstorp varifrån den uppges av Axel Binning 1921.

Kärrvial *Lathyrus palustris*

En i våra trakten synnerligen sällsynt ärtväxt med blåviolettera blommor och som önskar fukt för att växa och trivas. Den växer mer upprätt och kan bli upp till 8 dm hög.

Kärrvial i strandängen vid Övre Alntorp 1985. Foto: Roland Thuvander.

Från Järnboås föreligger inga uppgifter. I Nora finns 2 uppgifter. 1917 fann statsgeologen Harald E. Johansson kärrvial vid "Norasjön nordväst om Övre Alntorp". Johansson var ute och fältkarterade berggrunden och gjorde samtidigt åtskilliga växtfynd. Alla hans botaniska fynd utmärks av en för den tiden ovanlig exakthet i lokalangivelserna. Jag återfann arten 1985 vid Övre Alntorp: "Blommar rikligt i ostdelen av strandkärret nordnordväst om Övre Alntorp" har jag noterat. Vialen fanns kvar här 1993. En andra Norauppgift gäller ett fynd i Striberg av Karl Högström. Uppgiften återges av Gunnar Samuelsson 1925 och härstammar från ett herbarieark i dåvarande realskolans herbarium i Nora; en insamling som sedan realskolebranden i februari 1966 är förintad. Inget återfynd har gjorts i Stribergstrakten.

I Viker finns minst 4 fynduppgifter. 1896 insamlades kärrvial i Älvhyttan av Emil Haglund och Johan Källström och beläggen finns i flera offentliga herbarier, tex i Uppsala. Därefter finns åtskilliga noteringar från Älvhyttan, Venakärret och Vena av olika botanister genom åren. Det kan vara svårt att avgöra hur

många lokaler/fynd det rör sig om beroende på hur man definierar lokalbegreppet. I Nora-inventeringen skilde vi på olika lokaler om det rörde sig om ett avstånd på minst 200 m mellan fynden.

Jag har själv aldrig sett arten i Venakärret trots att jag var där på 1980-talet med personer som tidigare sett den, tex med Per Erik Persson som då inte lyckades återfinna den. Per Erik hade själv sett den i sydkanten av Venakärrets ostdel vid flera tillfällen och senast omkring 1980. Han menade att vialen skulle kunna vara en flera tusen år gammal relik från den tid då den prunkade nära stranden av en forntida Vena sjö!

Lennart Söderberg såg i stället kärrvialen på norrsidan om mittdelen av kärret 1981. Långt senare - 2014 och 2019 fann Claes U. Eliasson mfl arten på två lokaler norr om Venakärrets västdel.

1982 påträffade jag och Rune Björklund denna vial i ett litet rikkärr nordost Ångalund. Vi fann flera exemplar varav tre var i blom. 1991 sågs ännu blad här.

Kärrvial vid Alntorp 1985. Foto: Roland Thuvander.

Vippärt vid Skathöjden i Viker 2020. Foto. Anders Carlberg.

I Bertil Lundmans manuskript anger han fynd av arten i "trakten kring Wikersgården" 1925. Från Ängalundsfyndet är det för övrigt cirka 750 meter till Vikergården. Slutligen uppger ovannämnde Haglund 1912 utan närmare detaljer att fynd av kärrvial även ska ha gjorts i Bengtstorpstrakten.

Vippärt *Lathyrus niger*

Vippärten växer relativt upprätt, är ganska späd och blommar med rödlila blommor. När man pressar insamlade exemplar av arten svartnar bladen vilket framgår av artepitetet niger. Arten vill gärna ha kalk-/basisk berggrund och påträffas ofta i sluttningar.

Första fyndet i Norratrakten är Ingvar Anderssons notering från Näset i Viker ca 1945. I Järnboås finns inga äldre fynd. Istället hade jag förmånen att få göra nyfyndet för Järnboås socken av vippärt hösten 1980 i Harabergets sydvästbrant. 1982 fann jag en ny lokal för arten i Harabergets sydostsluttning och 1983 i en brant i närbelägna Lobergets syddel.

Jag gjorde alltså 3 Järnboåsfynd av vippärt i början av 1980-talet.

Nora har heller inga gamla fynd. Även här gjorde jag ett nyfynd i den branta sluttningen väster om Svarttjärn norr om Hammarby 1984. Den sågs här med en tämligen riklig, något utspridd förekomst. Inga andra fynd i Nora har gjorts senare men det finns dock en inlagd (och tveksam) lokal i Artportalen från 1800-talet i Fingerbodatrakten rörande ett fynd vid "Källa" i Västmanland.

Viker hyser däremot närmare 20 fynd av vippärt vilket främst får tillskrivas den rika förekomsten av kalk. Lokalerna är dock vid närmare analys belägna i området väster och söder om Älvlången. Ett undantag är Ingvar Andersson uppgift om ett fynd nära Backtäppan ovanför Gatfallet i Älvhyttan på 1950-talet. Den har inte återfunnits där. I övrigt finns inga kända lokaler öster om Älvlången och vidare i kalkområdet över Vena-Skrekarhyttan-Bengtstorp-Knapptorp av denna art.

Vippärtsfynd i Nora kommun.
Karta från Artportalen 2023-10-06.

Det första fyndet av vippärt torde alltså vara Ingvar Anderssons notering från Näset (Näsmarkerna) omkring 1945. Sven Ringström fick kännedom om fyndet och skrev i en floraartikel i Nora barnensdagblad 1946 att buskvicker! ”påträffats i Vikar av trädgårdsmästare Ingvar Andersson”. Sven hade blandat ihop ärtväxarterna och Ingvar berättade för

mig att den åldrade Axel Binning gärna ville se ”buskvickerlokalen” i Vikar.

Det uppdagades då att Sven skrivit fel (den mycket sällsynta buskvickern istället för den relativt sällsynta vippärten) vilket sedan bekymrade honom en del. Axel ska då ha tröstat och sagt att även han själv misstagit sig flera gånger.

Det finns även en insamling av Rune Björklund från Näsmarkerna 1950. Därefter finns många uppgifter om vippärt från detta område och mellan 1979 och 1990 har jag själv sett den på ett 15-tal lokaler där. Ytterligare fynd har senare gjorts.

Vingvial Lathyrus heterophyllus

Detta är en verkligt sällsynt art med ett mer nedliggande växtsätt och arten blir ibland förväxlad med den närliggande backvialen. Blommorna är ljus rosalila.

1912 fann och samlade komministern i Vikar, Carl Bergdahl, vingvial på Storön i Vikarn. Bertil Lundman granskade och förtecknade den bortgångne Bergdahls herbarium innan det förstördes 1927 varvid han ska ha bekräftat att artbestämningen var korrekt och särskilt markerat arten i sin lista.

Vingvial vid Semla
i Sala i östra Västmanland 2016.
Foto: Bengt Stridh.

1982 paddlade jag och Stefan Håkansson ut till Storön från Dansbaneudden i Vikern. Malmgrens flora över Västmanland hade just utkommit och uppgiften om vingvial på en ö i Vikern måste förstås genast undersökas.

Rapporterade fynd av backvial i Nora kommun. Artportalen 2023-10-06.

Storön, som ligger i Nora socken och inte i Vikern, visade sig vara rätt igenväxt men det fanns en öppnare mark mitt på ön med rester av mänsklig aktivitet. Vi skärsådade inte precis varje kvadratmeter av ön och återfann inte heller växten där. Missade vi den? Finns den ännu kvar? Var det trots allt en felbestämd backvial? En ny paddeltur väntar den hånade...

Backvial *Lathyrus sylvestris*

Även detta är en mer nedliggande men kraftig ärtväxt som kan "klättra" något i gräs och annat om den får möjlighet. Växten kan som redan nämnts förväxlas med vingvial. Backvialen har något av väsensskilda förekomster med sin blandning av svårtillgängliga lokaler i relativt orörd mark och fyndplatser nära människoboningar – dessa senare måhända rester av tidigare odling (istället för luktärt!?). Blommorna är rödvioletta och ska vara något mörkare än hos den närstående vingvialen vilket kanske kan vara svårt att avgöra; jämför foton.

Järnboås När Berit Ragne och jag fann denna vial på Gräsberget 1980 enligt texten ovan blev det en ny art för socknen. Den sågs av mig även 1984 på lokalen. 2022 sågs den inte till.

Backvial i Näsmarkerna 2014. Foto: Anders Carlberg.

Frågan är om växten fanns uppe på berget när skogsbilvägen byggdes för många år sedan eller om den då hamnat där genom spridning från någon annan plats, osäkert vilken. Inga ytterligare fynd har sedan gjorts i Järnboås.

I Nora finns minst tre äldre uppgifter om fynd av backvial:
Bergsmanshyttan på stranden av Fåsjön 1861 av den då 12-årige Hugo Wetterstrand (1859-1870). Skolpojken angav dock fyndet i Linde socken på sitt herbarieark (sannolikt i realskolans herbarium). Sen insamlad i Hagby 1889 av Gustaf Göthlin (finns i herbariet på Göthlinska gården). Från 1912 finns uppgiften om en växtplats vid Dalen där den ska ha påträffats av Hedvig Ringström. Det finns också en uppgift att rektor Richard Billmansson ska ha noterat den i Nora men årtal saknas. Vi kan åter konstatera att förlusten av realskolans herbarium vid skolbranden 1966 var beklaglig ur lokalbotanisk synvinkel även om förlusten av två unga liv då givetvis var så oerhört mycket mer tragisk. Inga återfynd har gjorts på de ”gamla” lokalerna.

1984 fann jag istället rikligt med backvial i branten väster om Svarttjärnen norr om Hammarby. På denna lokal påträffade jag som redan framgått samtidigt såväl sötvedel som vippärt och även då backvial. En synnerligen givande ärtväxtbrant.

Slutligen upptäckte jag en förekomst av vialen vid Norra Örtorget vid Greckens östra sida 1986. Den växte här i en grässlutning ostnordost om huset – en rest efter tidigare odling? Således 2 ”nutida” backvialslokaler i Nora socken.

I Viker fann Ingvar Andersson backvial vid Näset 1951; närmare bestämt nedan en brant vid Tullportaberget. Vid ett besök 1984 återfann jag den inte där. Innan dess såg jag den dock på en ny lokal 1979 vid vägslutet innanför Näsudden och där fanns den kvar 1987 men sågs inte till året efter.

1982 noterade jag vialen i en brant nordväst

Vårärt i Älvhytteången 2009.
Foto: Roland Thuvander.

Jakob Jonstorpet och där hade Ingvar sett den på 1950-talet. Samma år såg jag den också i ett bryn på ett litet kalkberg västerut från Jakob Jonstorpet. Även här hade Ingvar sett den tidigare och angett en tämligen rik förekomst. Nästa fynd av backvial i Viker är från 1986 då jag såg den i en välgkant nära väggkorsningen öster om Ormtjärn. Mitt sista fynd blev nära vägen nordväst Sjöandan där jag fann arten 1990.

Vi har sammanlagt alltså 6 fynd i Vikers socken, alla på västsidan om Älvtången. Vid exkursionen till Näsmarkerna under botanikdagarna 2004 sågs arten och flera fyndprickar lades in i Artportalen. 2014 såg Anders Carlberg backvial i södra delen av området.

Vårärt *Lathyrus vernus*

Denna vackra ärtväxt är visserligen ovanlig men inte direkt sällsynt. Den blommar i maj-juni med upprätta stjälkar i lundartad

miljö eller på marker med rikare jordmån. Blommorna är violetta.

I Järnboås finns ett 15-tal fynd (varav 4 återfynd) från 1979-1989 som jag själv noterat samt 2 äldre ej återfunna lokaler från 1920-talet – fynd av Axel Binning. Han har också sett den på ytterligare 4 lokaler i socknen där den alltså återsetts men det är lite problematiskt att fastställa vilken av dem som var det första fyndet i Järnboås.

För Nora finns 10 fynduppgifter varav den vid Smedstorp från 1863 ej återfunnits. Detta fynd gjort av Anders Gustaf Ohlsson (se i början) synes också vara det äldsta kända i Nora. Av de 9 nutida lokalerna är 8 från åren 1980-1989 varav 2 återfynd på tidigare kända fyndplatser; det senaste fyndet gjordes 1993.

I Viker slutligen finns ett 60-tal fynd från åren 1979-1991 där ett antal utgör återfynd. Senare har ytterligare många ny- eller återfynd gjorts. Den äldsta uppgiften tycks utgöras av en insamling i Älvhyttan av Gustaf Göthlin på 1890-talet.

Skogsvicker *Vicia sylvatica*

Äter en ärtväxt med ett egentligen nedliggande växtsätt men den har en förmåga att hitta gräs, buskar osv där den klättrar. Den är vekare och ”trassligare” än de grövre vialerna som också kan ta stöd av andra växter och blommorna är ljusa (vita med violetta ådror). Om den inte blommar kan den ibland missas eftersom blad och stjälkar inte är så grova eller har vissnat ner. Även skogsvickern är ovanlig men inte sällsynt, ungefär som vårärten.

Järnboås: Här finns 7 fynd varav flera äldre av Axel Binning. Återigen är det svårt att avgöra vilket av hans fynd som är äldst – det står mellan Erikaberget och Lindsgruvan. Jag har återfunnit dessa hans lokaler och själv sett den på ytterligare 4 platser.

Nora har uppgifter om 15 lokaler varav 4 ej återfunna. Det första fyndet är återigen gjort av Anders Gustaf Olsson på 1860-talet vid

Bergsmanshyttan. Självt har jag en notering från 1979 från Tallkottudden; dock återsåg jag den inte där 1984.

Viker har ett 50-tal lokaler för skogsvicker. Den äldsta uppgiften utgörs återigen av en insamling av Gustaf Göthlin från Älvhyttan – denna gång från 1888. I Älvhyttetrakten har den setts senare ända in i ”nyare tid”.

Som framgått har vi en rik förekomst av vackra ärtväxter i våra bygder.

Ett nytt försök till återfynd på Storön av vingvial väntar som sagt kanske någon?

Ett återbesök vid Övre Alntorp för att se om kärrvialen fortfarande prunkar där kanske också lockar...?

Varmt tack Anders Carlberg, Roland Thuvander och Bengt Stridh, Västerås för foton!

Skogsvicker i Norra Mossby vid Kumla i Närke 2021. Foto: Anders Carlberg.

TIDIGA BOTANISTER I NORA 2

Text: Lars Asklund

Förra året skrev jag om några kända och mindre kända forna botanister i Nora och jag tänkte fortsätta detta tema med en andra del. Många finns att berätta om – deras liv och fynd. Det blir åter en blandning av unga och gamla och mycket biografiskt.

Carl Elgenstierna (1831 – 1899)

Postmästare och växtsamlare

Liv och gärning, Växtfynd

I Nora hade vi en postmästare under slutet av 1800-talet som var en flitig växtsamlare och som lämnade ett mycket omfattande herbarium efter sig. Carl Jonas Reinhold Elgenstierna föddes i Klara församling i Stockholm 1831 och avled i Nora stadsförsamling 1899. Han var son till expeditiönsföreståndaren Carl Magnus Elgenstierna (1786-1861) och Ulrika Christina f. Cederstedt (1796-1894).

Carl gifte sig med Evelina Sofia Antoinette f. Petersohn (1844-1899) och makarna fick 3 söner och 1 dotter. Sonen Gustaf Elgenstierna (1871-1948) kom också att tjänstgöra vid postverket. Även han gjorde några växtinsamlingar i trakten men är främst känd som genealog och han utgav det bland kännare välrenommerade

verket ”Den ointroducerade svenska adelns stamtavlor” åren 1925-1936.

Carl var postmästare i bla Finnerödja 1862, Laxå 1866 och Vingåker 1868. I en artikel om floran i Finnerödja av Gustaf Neander 1939 omnämns många fynd där av Elgenstierna. Ernst Nilsson skrev långt senare (Nilsson 1984) om Neander och Finnerödja och han omnämner också vår postmästare (se foto från Nilsson artikel).

En uppgift säger att Carl kom till Nora 1879 för att tillträda tjänsten som postmästare. Oraklet Alfild Cnattingius skriver dock att hans företrädare major Granfeldt avled 1875 och att han efterträddes av Elgenstierna. Cnattingius skriver vidare att den nye postmästaren tillträdde med en ”aspekt av kavalleriöverste. Det blev inte att vidare knacka på luckan i olaga tid !.... Postkontoret blev reformerat. Nu fick det ’stigas fram’ – men därinne rådde ’sientia’... ” (Cnattingius 1925). I den första uppgiften hävdas dock att Elgenstierna var postmästare i Nora åren 1879-1898 och i Nora fortsatte han sin botaniska gärning och publicerade en mindre artikel i Botaniska

Några för Vestmanland nya växtlokaler,

upptecknade af C. ELGENSTIERNA.

Nästan alla dessa lokaler äro belägna i närmaste trakten omkring Nora. De med en asterisk betecknade arter äro för provinsen nya.

Inula salicina L. Oskarsvik i Lindes s:n.

Leontodon hispidus L. Hagby och Fibbetorp i Nora samt Elfhyttan i Wikers kapell.

Campanula latifolia L. Bondbyn och Hammarby i Nora.

Campanula rapunculoides L. Elfhyttan i Wikers kapell.

Echinosperrum Lappula (L.) Lehm. Hagby i Nora och Elfhyttan i Wikers kapell.

**Draccephalum thymiflorum* L. På kyrkqvallen i Nora stad.

Pedicularis silvatica L. Elfhyttan i Wikers kapell.

Notiser (Elgenstierna 1889) med flera spännande och ovanliga växtfynd i Noratrakten (se bild från artikeln). Tex hade han påträffat krissla vid Oskarsvik, rysk drakblomma på kyrkvallen i Nora, hönsbär i Tenniketorp, klippbräcka i bla Bengstorp, guckusko i Älvhyttan, axag i bla Bengstorp och spädstart vid Älvestorp. Några av dessa har ej återsetts i nutid på resp. lokal.

Början av Elgenstiernas lilla artikel i Botaniska Notiser 1889.

Herbariet

Han ”ägde ett av de största och vackraste enskilda herbarierna i landet” hävdar Grape 1952.

Detta privata herbarium hade förgäves sökts av Ulf Malmgren inför publiceringen av Västmanlands flora 1982 (Malmgren 1982). Enligt en uppgift ska herbariet sålts år 1900 för den då betydande summan av 4000 kr till ”Kemisk-växtbiologiska anstalten” i Luleå och konsul C.G. Broms ska ha ställt medel till förfogande. I en annan uppgift hävdas att det var Norrbottens läns frökontrollanstalt som förvärfvade herbariet; kanske samma institution med olika namn genom åren. En artikel i tidningen Norrländska socialdemokraten kring 1950 anger att Luleå allmänna läroverk fått ett herbarium om nästan 17 000 ark som gåva från hushållningssällskapet som i sin tur förvärvat det när tidigare verksamheter upphört och samlingen blivit husvill. I tidningsartikeln står att de äldsta arken är från 1850-talet och samlade av ”forstmästare G. Elgenstierna i Örebro” (!).

Jag kontaktade gymnasiet Hermelinskolan i Luleå på 1980-talet och fick till svar att herbariet då var nedpackat - tills vidare. Och kanske är det ännu så? Har det till slut hamnat i herbariet vid Umeå universitet? Eller är det uppbränt? Carl Jonas samlarmöda – slutade den i destruktion eller? Jag funderade om jag skulle kolla vidare så här många år senare. Sagt och gjort – jag samlade mig och skickade en skriftlig fråga till Luleå kommun hösten 2023.

Vad fick jag för svar? Efter tystnad vände jag mig till registrator i kommunen. Jodå? Brevet (för det var ett fysiskt brev!) hade kommit och bollats till gymnasiechefen för besvarande. Nu har ytterligare tid förlupit utan vidare svar. Jag får väl stöta på igen i denna avgörande fråga?!

Postmästaren i Nora Carl Elgenstierna gjorde många goda fynd i Norabygden. Bild från artikel i Sv. Bot. Tidskrift 1984 (= ett foto från 1880-talet i Bergianska stiftelsens bibliotek).

Carl Reuterman (1818 – 1904)

Läkare och botanist

En annan kunnig växtintresserad samlare var läkaren Carl Olof Reuterman, född i Rytterne församling i Västmanland 1818 och död i Karlskoga 1904. Han var son till inhyses ogifta Ulrica Pärsson Stenberg (f. 1787) och bodde med modern hos hennes föräldrar i Stora Rytterne, blev senare föräldralös och då fosterson hos kontraktsprosten Carl Holm i Själevad i Ångermanland. Själv gifte han sig senare med kyrkohereddottern Hilda Johanna f. Carlander (1834-1869). Paret fick tre barn varav endast sonen blev vuxen och ingenjör på Bofors (Carl Olof Reuterman, 1866-1946).

Carl studerade först vid läroverket i Härnösand och tog studenten 1837 i Uppsala. Han blev medicine licentiat och kirurgie magister i Uppsala; det senare 1854. Efter olika läkartjänster på Gotland, i Umeå, Medelpad och Hova blev han provinsialläkare i Karlskoga och verkade där åren 1864-1885.

Provinsialläkaren Carl Reuterman i Karlskoga var även i Norabygden och gjorde fina växtfynd. Två bilder från släktforskningsidor på Internet och den tredje från Uno Milbergs artikel i Karlskogafloran. På denna sista bild ska han vara 79 år. Tack för "lån" av bild!

Reuterman gjorde omfattande växtfynd under sin levnad och hans färder sträckte sig också till Nora och då framförallt Viker där han ofta var i Bengtstorp. Det finns talrika herbarieark från honom i offentliga herbarier; inte minst i herbariet vid Göteborgs universitet (då högskola) som 1922 inköpt hans privata samling.

Bland hans fynd i just Bengtstorp mellan åren 1878-1884 kan nämnas: dvärglummer, fjällgröe, tagelsäv, brudsporre, harmynta och skogsklocka. I Norasjön har han samlat flo-tagräs och i Vikersvik tex lundtrav, rosettjung-frulin och majviva. Flera av dessa har återsetts i nutiden men inte alla.

Uno Milberg har gjort en fin levnadsteckning över Reuterman i "Floran i Karlskoga kommun" (Nilsson 2008). Uno skriver att den gamle provinsialläkaren också hade ett omfattande bibliotek och ansågs av en kollegas son vara "en fullkomligt ointresserad läkare, men utan tvivel i övrigt en kulturpersonlighet".

Wilhelm Wall (1813 – 1861)

Magister och floraförfattare

Liv och gärning

Landskapet Västmanlands första flora, "Westmanlands flora", utgavs 1852 av Norasonen

Wilhelm August Wall. Han var född i Fogdhyttan i Nora bergsförsamling 1813, mellan-son till sekreteraren Carl Ulric Wall (1784-1816) och Christina f. Ek (1783-1844). Fadern hade varit kanslist i Örebro (sannolikt vid landskansliet hos Kungl. Befallningshavande i Örebro län dvs länsstyrelsen) men blev senare possessionat (innehade en gård med lantbruk) i Fogdhyttan. Farfadern var kyrkoherden i Näsby vid Frövi Johan Daniel Wall (1719-1787) som själv var född i Falun.

Wilhelms far gick tidigt bort i vattusot (dvs vätskeanhopning i kroppen till följd av tex hjärtproblem) och modern flyttade 1825 till Örebro med den äldste sonen. Hon avled av ålderdomsbräcklighet 1844 i Sala där hon bodde hos äldste sonen som då var lärare där.

Vid flytten från Fogdhyttan kom yngste sonen till moderns släkt i Gåsborn i Värmland medan mellansonen Wilhelm placerades som fosterbarn hos sin farbror och faster Eric Wilhelm Wall (f.1780) och Hedvig Catharina f. Edman (f. 1787). Farbrodern var bruksinspektör och bodde i Finntorp (i nuvarande Gyttrorp). Den äldre brodern Carl Fredrik Wall (1812-1867) blev till slut kontraktsprost i Skultuna medan den yngre brodern Johan Adolf Wall (1815-1861) slutade som komminister i Malma i Köping. Eftersom även Wilhelm så små-

ningom prästvigdes tillhörde de tre bröderna således prästerskapet i Västerås stift. Wilhelm upptas i en tryckt förteckning som avgången från "Westerås Kongliga Gymnasium" läsåret 1832. En annan uppgift anger att Wilhelm skrevs in vid Uppsala universitet redan 1831 och vid den tiden var det ju så att själva studentexamen avlades vid ett universitet. Han blev sedermera filosofie doktor ("magister") i Uppsala 1839.

1840 publicerades en diktsamling - "Lyriska dikter" (tryckt i Uppsala) - under pseudonymen I.P.S. Sentida efterforskningar har visat att det var vår Norafödde Wall som var författaren. En av dikterna heter "Till Hembygden" och dess två första verser ses i faksimil nedan.

Redan 1838 tycks Wilhelm ha skickat en del av sina dikter till författaren och professorn i estetik och modern litteratur i Uppsala - Per Daniel Amadeus Atterbom - och dennes svarsbrev finns bevarat. Atterbom skriver bla:

Början av en dikt av Wilhelm Wall 1840. Bild från Internet.

tack "för det förtroende som blifvit mig visadt, och för det nöje, som flera af de mig tillsända poemerna skänkt mig". Längre ner fastslår han att man måste finna ett eget tonfall så att man inte hamnar "inom kretsen af en viss allmänlighet".

Wilhelm blev lärare 1840 vid "sitt eget läroverk" - det ärevärdiga gymnasiet i Västerås (Rudbeckianska skolan) - i moderna språk och tillfälligt också i naturalhistoria.

Efter att ha avlagt prov för en gymnsieadjunkt blev han ordinarie adjunkt 1842.

Han översatte flera böcker, bla en bok om Napoleon 1849 och han prästvigdes 1850 (men kom aldrig att verka som präst) och ska också ha undervisat i teologi. Han betecknas som musikalisk och ska ha tonsatt en sång med titeln "Vestmanland".

1851 gifte han sig med Carolina Elisabeth f. Hellström (1817-1895), född i Askersund, och de fick två döttrar och en son.

Floraförfattare

1852 utkom så hans flora: "Westmanlands flora innefattande provinsen Westmanlands vilda phanerogamer och filices" [alltså fanerogamer och ormbunkar dvs kärlväxter]. 755 arter upptas och Wall exkurrerade själv åtskilligt innan men även efter publiceringen.

I boken finns spridda lokaluppgifter från Norrtrakten - även av andra såsom tex Hampus von Post [porträtterad i förra årets artikel om botanister i Nora] och O. Hamnström.

Några arter som tas upp i floran och som uppenbarligen setts av Wall själv är tex: Tuvsäv - "vid Bergsäng på en kärräng nedåt Gyttorpsån". Smörbollar - "vid Fintorp på Storvreten; vid Bergsäng i parken". Nysört - "vid Fintorp på östra vreten, nära Gyttopp på Gyttoppsgårde"; (nysört var ovanlig vid denna tid i Sverige). Wall bodde ju, som redan nämnts, hos sin farbror i Finntorp i sin ungdom.

Enligt Malmgren påträffades på 1950-talet manuskript i Västerås med uppgifter om växtfynd

Titelsidan till Walls västmanlandsflora utgiven 1852.

från bla Vikar. Handskriftsanalyser ledde till att man ansåg sig kunna fastställa att detta var Walls egna anteckningar. En avskrift ska ha gjorts medan originalet ej senare har kunnat återfinnas.

Det tragiska slutet, Familjen

Malmgren skriver också att Wall var tjänstle-

dig from 1854 pga ohälsa. Eftersom han inte kom att fylla 48 år sökte jag dödsorsaken i dödboken för Västerås domkyrkoförsamling 1861 och tänkte nog att här hade vi ännu en lungsjuk. Jag överrumplades därför fullständigt när jag läste att han "Befanns hängande i träd å marken" samt blev "Begraven i tysthet enligt häradsrättens beslut". Har detta varit känt men förtigits av forna botaniker? "Ohälsa"? Ett tragiskt slut för vår Norafödde magister och familjeförsörjare.

I Vestmanlands läns tidning (VLT) 22/8 1861 kan man på första sidan läsa under rubriken Död: "Tillkännagifves att Gymnasii-Adjunkten Ph. Mag. Wilhelm August Wall stilla avled den 17 augusti 1861 i en ålder af 47 år, 9 månader och 23 dagar".

"Stilla avled" - inte ett nyhetsord om något annat - ett nedtystat dödsfall. Eftersom dödboken anger att en häradsrätt beslutat om stilla begravning har man i landsarkivet i Uppsala sökt efter ett rättsligt beslut. Hade självmordet skett inom Västerås stads gränser borde ett beslut tagits av rådhusrätten i staden. Man får därför anta att kroppen påträffats i landsorten vilket möjligen "å marken" syftar på. Arkivsökning i ett antal häradsrätter runtom Västerås har inte gett något resultat. För säkerhets skull även eftersökt i just rådhusrätten. Måhända begick han självmord längre bort från Västeråstrak-

ten. Tyvärr finns inte underlaget till uppgifterna i dödboken bevarat. I Vesterås stifts herdaminne står att han ”var af ett melankoliskt lynne, som ock orsakade hans bråddöd” (Ljungberg 1880).

Han begravdes 1 sept 1861 och efterlämnade änka och tre minderåriga barn. En skam blev nog detta som länge satte sin prägel på den efterlevande familjen? Änkan och barnen utflyttade snart från centrala Västerås till landsförsamlingen Sankt Ilian men återflyttade efter 6 år till samma kvarter i domkyrkoförsamlingen där familjen tidigare bott. Man ser att yngsta barnet, sonen Edvard Wilhelm Wall (1859-1883), uppenbarligen tog studenten då han antecknas som ”student” i kyrkböckerna.

År 1883 avled först sonen och sedan mellanbarnet, den yngre dottern Augusta Catharina (1855-1883) - båda i lungsjukdom och båda i 20-årsåldern. Änkan avflyttade några år senare till Hedvig Eleonora på Östermalm i Stockholm där hon dog 1895 som ”adjunksänka” i akut lunginflammation. Hon begravdes sen i Västerås.

Äldsta dottern Hedvig Selma Cecilia (1853-1930) blev telegrafist och pensionerades som telegrafkommissarie i Strängnäs. Hon hade där tagit till sig sin åldriga, ogifta moster Hedvig Eleonora Hellström som avled i Strängnäs 99 år gammal (1818-1918). Wilhelm August Walls äldsta dotter gick själv bort 1930 i Strängnäs av slaganfall men gravsattes också hon i Västerås. De tre barnen var alla ogifta och fick inga egna barn.

Så kunde till sist denna biografi ha slutat men icke: I Vesterås stifts herdaminne (Ljungberg 1880) kan man läsa om den yngre brodern, som ju var komminister i Malma, att denne var dyster, grubblande och föreställde sig att andra hade det bättre. ”I en sådan sinnesförvirringsstund förkortade han sjelf lifvet genom hängning” i januari 1861 - alltså sju månader innan brodern Wilhelm gjorde detsamma! För den äldre brodern Carl saknas istället uppgift om dödsorsak i dödboken men om honom står enbart gott i skrifterna.

Därmed slutar berättelsen om vår Norabördige floraförfattare.

Hugo Wetterstrand (1849 – 1870)

Häradshövdingeson och växtsamlare
Åter en skolyngling som gjorde många verkligt fina fynd och som inte fick bli så gammal. Hugo Mattias Wetterstrand föddes i Skara 1849 och är upptagen som död i Nora stadsförsamlings kyrkoarkiv 1870 men det står att han avled i Stockholm och begravdes i Solna. Han var son till borgmästaren i Skara Georg Richard Wetterstrand (1813-1875) och Charlotta f. Richert (1818-1900). Makarna hade fyra söner varav Hugo var nr 3; den yngste avled som spädbarn.

Fadern blev borgmästare i Skara 1849, hade några andra tjänster, blev häradshövding i Nora domsaga och inflyttade 1858 med sin familj till staden. Här lät han 1864 bygga den stora fastigheten på Söderlånggatan 1 - Wetterstrandska huset - som i senare tid kallades Svidénska gården. De sista åren kunde fadern dock inte tjänstgöra som domare pga tilltagande dövhet och han avled i Stockholm dit resten av familjen senare flyttade.

En av sönerna var den då välkände läkaren Otto Wetterstrand (1845-1907) som praktiserade hypnos. Han ”öppnade praktik i Stockholm och torde vara den hittills mest ryktbare hypnotisören bland svenska medicinmän” (Cnattingius 1925).

Sonen Hugo studerade från hösten 1858 några terminer vid Karolinska läroverket i Örebro. Han avled i TBC och begravdes som sagt i Solna.

Hugo gjorde många verkligt fina fynd i Nora-bygden och här tar jag upp de mer sällsynta. Professor Samuelsson granskade herbarieark och bekräftade bestämmningarna på 1920-talet. Mellan åren 1861-1866 fann Hugo bla: blomvass i Born, blå- och rödmålla i Nora, vägsenap i Born och backvial i Bergsmanshyttan vid stranden av Fåsjön. Han upptäckte vidare rödlänke, odört och hjärtstilla i Nora

I brist på bild av den unge Hugo Wetterstrand får vi istället nöja oss med ett foto av fadern, häradskövdingen i Nora, Richard Wetterstrand. Bild från Internet.

och samlade piggrö och lungört i Born samt åkermadd i Nora stad. Ett 30-tal fynd tas upp av Samuelsson (Samuelsson 1923, 1925). Flera av dessa arter har aldrig setts i trakten i nutiden.

Manne Widén (f. 1878)

Växtsamlare och försörjare

Vi stannar nu vid ett annat människoöde med en liten men dock botanisk koppling i ungdomen. Sven Emanuel ("Manne") Widén föddes i Nora 1878 och var son till kronolänsmannen, sedermera stadsfiskalen i Nora, Johan Widén (1848-1908) och Matilda Adolfin f. Noring (1845-1920). Han hade två äldre bröder och en yngre syster.

Manne hoppade av läroverket i Örebro och började i stället på ett handelsinstitut i Göteborg. Han fick senare arbete som bokhållare vid en enskild firma i Örebro och kom så småningom att också börja sköta gasverkets räkenskaper. Gasverket drevs då av det privata Gaslysningsbolaget i Örebro i vars styrelse bla författaren Hjalmar Bergman far bankmannen Claes Bergman satt. Manne blev senare kassör vid gasverket och när Örebro stad kommunaliserade verket i juni 1902 följde Manne med och förblev kassör.

Under det första halvåret tycks Manne ha

utnyttjat ett vakuum med ännu ej införda nya rutiner. Han tog emot kontanta medel för gasleveranser men redovisade inte vissa poster i bokföringen och han laborerade med oredovisade summor i olika kuvert och med sin privata ekonomi inblandad.

I december 1902 sade han upp sig när en ny kassör tillträdde och under våren uppdagades oegentligheterna. Det underliga är att han inte redan gett sig av utan fanns kvar i Örebro. Han anhölls 6 juni 1903, häktades och förhördes; en "förundersökning" gjordes av Örebropolisens. Mannes far, stadsfiskalen i Nora, återbetalade hela summan: 2.386 kr enligt rannsaktionsprotokollet. Den 20 juni 1903 dömde Örebro Rådstufvu Rätt fd kassören Sven Emanuel Widén till 6 månaders fängelse. Han överklagade men Svea Hovrätt ändrade istället domen till 1 års fängelse - en straffskärpning. Nästa överklagan till Högsta Domstolen hjälpte inte utan 1 år i fängelse stod fast.

Manne satt först häktad och avtjänade sen sitt fängelsestraff i Örebro Länsfängelse. Efter fullgjort straff utvandrade han till England 1903 enligt kyrkböckerna. Saken är dock den att han släpptes inte ut förrän 19 november 1904 dvs han satt frihetsberövd i över 1 år och 5 månader (strafftiden räknades tydligen from det datum då domen i det sista överklagandet nått fängvården). Han kvitterade ut sina tillhörigheter och en liten penningssumma och lämnade fängelset kl 8 på morgonen den 19 november. Vad som sen hände honom är höljt i dunkel. Trots olika efterforskningar har jag inte lyckats utröna vad som hände honom. Kanske kunde han utnyttja sitt flyttbetyg från 1903 och lämna landet; måhända till England som det står skrivet? Han återfinns dock inte i de vanligaste emigrationsregistren. Frågan inställer sig också varför han inte "stack" redan våren 1903?

Fadern, kronolänsmannen måste ha varit mäktig besviken över denna den yngste sonens ogärning och straff. Säkert en nesa, ja en skandal i en liten stad, att stadsfiskalens egen son försögrat. Ändå ordnade han med en vice

häradshövding som förvarare, återbetalade sonens förskingrade summa och bistod säkert med överklagandena.

Slutligen det botaniska: Som många andra skolpojkar var den unge Manne ute och sökte och samlade växter. Han bidrog bla med brunklöver från Skofthyttan och höskallra från Hagby – båda insamlade 1894 och båda växtarken finns i herbariet vid Riksmuseet i Stockholm.

Kjell Sundkvist har för övrigt ett exemplar av Landskapet Nerikes flora (utgiven 1866 av Carl Hartman) som en gång tillhört Manne Widén. Floran har senare ägts av Ingvar Andersson och Kjell köpte den sedan av Ingvars son.

Därmed avslutar jag botanistpresentationen för denna gång.

Tack Åke Mossberg för bild och tack Kjell Sundkvist för spridda uppgifter och för bild ur Mannes flora!

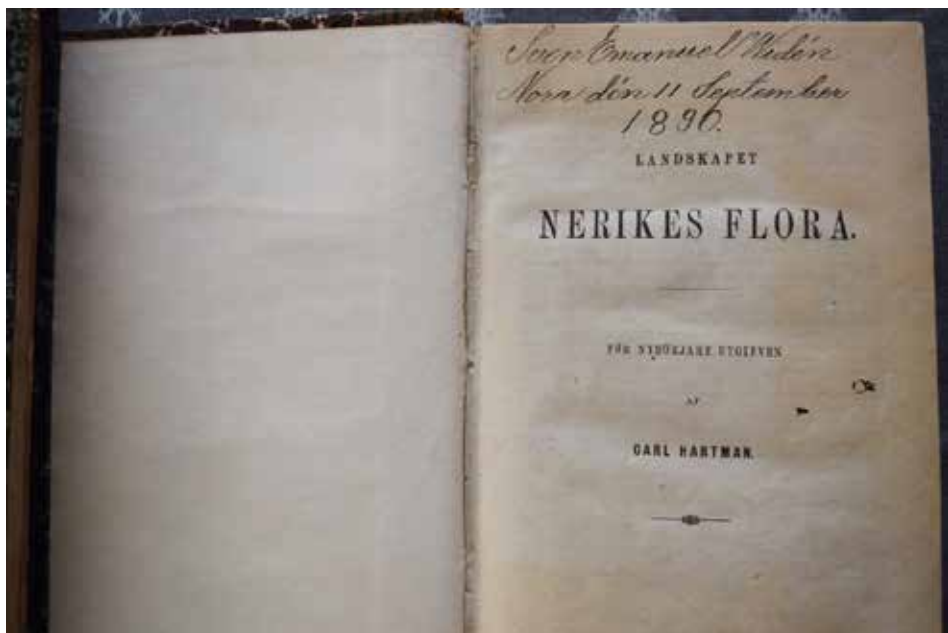

För förskingring
af 2,371 kr. och för det han genom oriktig bokföring sökt dölja förskingringarna dömdes i dag förre kassören M. Vidén till 6 månaders fängelse.

Även här saknas bild varför fadern, länsman-
nen/stadsfiskalen i Nora - Johan Widén - får
figurera. Bild från Åke Mossbergs samlingar
resp från Internet. Tack igen Åke!

Däremot finns en kort tidningsnotis om saken i
Nerikes Allehanda 20 juni 1903.

(Summan som nämns här är 15 kronor lägre än
den som återbetalades).

Manne Widéns exemplar av Nerikes flora. Förvärvet är daterat 11 sept 1890 då Manne ännu inte var 12 år fyllda. Titelsidan avfotograferad av nuvarande ägaren Kjell Sundkvist.

Källor

- Cnattingius, A. 1925: *I Bergslagen för femtio år sedan*.
Elgenstierna, C. 1889: Några för Vestmanland nya växtlokaler. *Bot. Notiser* 1889.
Grape, E. 1951: *Postkontor och postmästare*.
I.L.S. [=Wall, W.] 1840: *Lyriska dikter*. Tryckt i Uppsala 1840.
Ljungberg, P.A. 1880: *Vesterås stifts herdaminne, ny följd 1800-1880. 1. Vestmanland*.
Malmgren, U. 1982: *Västmanlands flora*.
Muncktell, J.F. 1846: *Westerås Stifts Herdaminne*. Tredje delen.
Neander, G. 1939: *Finnerödja sockens kärlväxtflora*. *Svensk Bot. Tidskrift* årg. 33: s. 127- .
Nilsson, E. 1984: Son av Finnerödja. *Svensk Bot. Tidskrift* årg. 78: s. 77- .
Nilsson, O. 2008: *Floran i Karlskoga kommun*.
Samuelsson, G. 1923 och 1925: Växtlokaler från Västmanland I resp. II. *Svensk Bot. Tidskrift* årg. 17: s. 401- resp. 19: s. 1- .
Wall, W.A. 1852: *Westmanlands flora*.

I övrigt:

Vestmanlands läns tidning 1861 och Nerikes Allehanda 1903. Från 'Svenska dagstidningar' (på nätet). Kungliga biblioteket.

Arkivhandlingar från Uppsala landsarkiv resp. Kungliga Biblioteket.

Hur gick det för Manne?

Dagen innan skrifter skickas till tryckeriet fick vi veta ...

Efter att jag skrivit klart texten om Manne fick jag en idé. Genom att studera faderns, stadsfiskalen Johan Widéns bouppteckning från 1908 kan man se att sonen Sven Emanuel (Manne) var närvarande vid förrättningen och att han där betecknades som ingenjör från Norra Amerika. Där bodde för övrigt även den också närvarande systemen Ingeborg Maria. Nu vet vi alltså vart han tog vägen - Manne./ Lars Asklund

Storrams Fibbetorp Foto: LottaPersdotterAndersson

NORA BIOLOGISKA FÖRENING

Nöttväcka, blåmes, sidsensvans, entita och svartmes. Foto: Renate Schwenke

Fågelmatning är ett nytt projekt för föreningen.

Vid Järle naturreservatet, vid parkeringen har vi satt upp en fågelmatning under vinterhalvåret.

Här kan du se på fåglar på nära håll !

Vill du bidra med en summa till fågelfrö, svischa till 123 200 69 63

KÖP EN HOLK!

Vi säljer även fågelholkar i olika format. Medlemmar i Nora Biologiska Förening låter tillverka och säljer till förmån för föreningens verksamhet.

Följande holktyper finns till försäljning:

- Småmesholk, ingångshål 28 mm. Pris: 100:-
- Talgoxe/flugsapparholk, ingångshål 32 mm. Pris: 100:-
- Starholk, ingångshål 50 mm. Pris: 150:-
- Fladdermus. Pris: 100:-
- Knip-/kattuggleholk. Pris: 300:-

Nu har småfågelholkarna samma typ av kraftigt takmaterial som knipholkarna. Kontakta Lisbeth Uhr, 0587 173018 eller Roland Thuvander, 070 533 82 77 om du vill köpa en bra holk och kanske få tips om hur och var den kan sättas upp.

Det är enkelt och billigt att bli medlem!

Du kan bli medlem i föreningen genom att betala in medlemsavgiften via Swish 123 200 69 63 eller på Bg 715-7787 eller kontakta kassören Bertil Sundberg eller Lisbeth Uhr som sköter medlemsregistret.

Årsavgiften är 100 kr för enskild medlem och 150 kr för familj.

Föreningens hemsida: www.norabf.se

Föreningen har en facebook sida. Ansvarig: Lovisa Nilsson
mailadress: lova_85@hotmail.com

NORA BIOLOGISKA FÖRENING

Styrelse:

Ordföranden: Peter Bernövall 070-212 36 58, peterbernovall@gmail.com

Vice ordför: Roland Thuvander 070-533 82 77, r.thuvander@telia.com

Sekreterare: Lotta Persdotter Andersson 070-755 38 43, lotta.p.andersson@gmail.com

Kassör: Bertil Sundberg 070-944 44 16, b_sundberg@hotmail.com

Kassörassistent: Lisbeth Uhr 0587-173018, lisbethuhr@hotmail.com

Övriga ledamöter i styrelsen:

Karin Berg 073- 806 75 90, karin.berg.mon@telia.com

Camilla Pettersson 070-572 08 84, ulriksdahl@hotmail.com

Lovisa Nilsson 073-808 28 40, lova_85@hotmail.com

Renate Schwenke, renate.schwenke70@gmail.com

Suppleanter:

Anna Ljungkvist 072-150 0470, anna.elvira.ljungkvist@gmail.com

Claes Eliason 070-276 41 92, claes.u.eliasson@gmail.com

Styrelsen samlad i Naturreservatet Fibbetorp. Övre r Peter Bernövall, Camilla Pettersson, Lotta Persdotter Andersson Lovisa Nilsson. Nedre r Karin Berg, Roland Thuvander, Bertil Sundberg. Frånvarande Renate Schwenke.

EXKURSIONSPROGRAM 2024

Söndag 11/2 kl 10:00

Vinterfågelräkning.

Samling vid parkeringen Hammarby herrgård. Vi besöker Järleån, Hyttfallet och Hammarbydammen, även föreningens fågelmatning. Besöket kan vara besvärligt så bra skor är att rekommendera.

Ledare: Camilla Pettersson 070 572 08 84

18/3 kl 00:00 -26/3 kl

23:59 Årets Ugglevecka.

Rundtur i bil sen kvällstid då vi hoppas få höra ugglor och andra nattljud.

Ledare: Claes Dyst 073 275 24 54 .

Intresseanmälan till Camilla Pettersson 070 572 08 84 så bestäms dag och samlingsplats för utflykten denna vecka. Samåkning erbjuds.

Söndag 17/3 kl 17:00

Årsmöte på Pigslottets cafe´ i Nora.

Föredrag och bildvisning av författaren Clas Thor om Erik Rosenberg, ornitolog, författare och miljökampe. En naturvägledare!

Årsmötesförhandlingar, därefter föredrag och förtäring av kaffe, smörgås och kaka. Camilla 070 572 08 84, Lotta Persdotter Andersson 070 755 38 43

Tisdag 16/4 kl 17:00

Fibbetorpsreservatet.

Kom med familjen så möts vi och fejar lite i reservatet. Lyssnar på vårfåglar och grillar korv. Olika fågelholkar visas och finns på plats att köpa till ett bra pris. Kontaktperson: Roland Thuvander 070-533 82 77 Lisbeth Uhr kan ge info om holkar 0587 173 018 Swish123 200 69 63

Liten fågelskådarskola.

För dig som vill lära dig mer !

Vi träffas vid tre tillfällen och skådar fågel tillsammans med kunniga ledare. Fågelböcker, digital info på plats, ta med egen kikare.

Torsdag 25/4 17:30

Järlereservatet,

Samling vid stora parkeringen.

Vårfåglar vid Järleån. Grillplats finns.

Tisdag 7/5 17:30

Gyttorp.

Samling vid reningsdammen Bergsäng. Här kan vi se änder, vadare, måsfåglar mm. Vi tar med tubkikare.

Torsdag 23/5 19:00

Venakärret, Älvhyttan

Samling vid missionshuset.

Vi lyssnar på vårfåglar, Enkelbeckasin, Brun Kärrhök, (vattenfladdermus om vi har tur). Kontaktperson:

Camilla 070 572 08 84. Ring Lotta Persdotter Andersson 070 755 38 43 och Karin Berg 073 806 75 90 för information och samåkning i bil.

Söndag 5/5 kl 08:00

Fågelskådningens dag.

Samling på torget i Nora.

Vi besöker Sörbysjön, Sällingsjön, Finnåkerssjön.

Ledare: Roland Thuvander 070 533 82 77. Samarrangemang med Frövi fågelklubb. Samåkning i bil för dig som behöver.

Söndag 19/5

Traditionsenlig cykeltur

Åsbosjön runt.

Upplev vårens fåglar.

Samling på Nora torg kl 06:00

Turledare: Anders Carlberg 070 405 67 98

Onsdag 5/6 kl 21:00

Nattfågellyssning i Oset, Örebro.

Naturens hus parkering. Vid denna tid när fågelsången är som rikast. Kontaktperson:

Roland Thuvander 070 533 82 77

Måndag-tisdag 1-2/7

Botanisk resa till

Kinnekulle dag 1, Alvarväxter med Kjell Sundkvist som ciceron. Dag 2 far vi vidare till andra botaniskt intressanta platser i bygden för nya upptäckter. Övernattning i stuga för intresserade. Sista datum för anmälan 15/4 för boende i stuga. Samåkning i bil kan erbjudas. Kontaktperson: Lotta Persdotter Andersson 070 755 38 43

Torsdag 29/8 kl 17:00

Fibbetorpsreservatet:

Vi har slätterdag med röjning av två ängsytter, ta med lie om du har! Ta med matsäck, grillplats finns.

Ledare: Roland Thuvander 070 533 82 77

Söndag 1/9 kl 10:00

Svampdag.

Samling vid Digerbergets parkering. Lotta Sörman från Naturskyddsföreningen är vår svampkunnige ledare. Ta med svampkorgen. Kontaktperson:

Camilla Pettersson 070 572 08 84

NORA BIOLOGISKA FÖRENING

Söndag 22/9 kl 17:00

Tranor och gäss, flyttstråk vid

Kvismaren. Samling vid Öby kullens parkering. Vi upplever tusentals av tranor, gäss och andra fåglar som havsörn, andfåglar mm. Ledare: Karin Berg 073 806 75 90 Roland Thuvander 070 533 82 77, ring för information eller samåkning.

Alla är välkomna på våra exkursioner och möten

Inga deltagaravgifter tillkommer. Kostnad för samåkning i en bil är 25:-/mil som delas av alla i bilen.

Ta med egen matsäck och bra skor eller stövlar för utflykten.

Hemsida: www.norabf.se

Årsavgift 100:- Familj 150:-

Swish 123 200 69 63

Bankgiro 715-7787.

Vi samarbetar med Studieförbundet.

Griffelblomfluga . Foto: Anders Carlberg

Praktbyxbi, hona. Foto: Camilla Pettersson